

Gemenskap i en mångkulturell miljö

Tolv intervjuer från sex församlingar Bryssel om tillhörighet och tro

Diakonhjemmet Høgskole

Klass 10 MDEL

Masteruppsats i diakoni

MADIA-599

Våren 2014

Siw Ölmelid

Handledare Annette Leis-Peters

Antal ord: 21 679

Abstract

I en internationell stad som Bryssel med 25 % utländska medborgare händer det ofta att människor flyttar efter bara några månader eller något år. Ändå finns många *expats* dvs. inflyttade med andra nationaliteter, i staden som ibland bara hade tänkt stanna några år men idag ser sina barn flyga ut ur boet. De personer som stannar kvar i Bryssel, varför kommer dessa till en församling? Har dessa brukat besöka församlingar i hemlandet? Inför den intervjuundersökning som utgör den empiriska grunden för föreliggande arbete kontaktades pastorer och präster i centrala Bryssel, som i sin tur fann församlingsmedlemmar som var villiga att diskutera vad som motiverade dem i valet av församling. Deltagarna i undersökningen hade olika nationaliteter och tillhörde olika församlingar. En kvalitativ undersökning blev genomförd av dessa församlingsmedlemmars syn på tillhörighet och tro där tolv personer i sex församlingar intervjuades. Därefter gjordes en fenomenologisk analys med ett urval av 11 kategorier med *gemenskap* som gemensam nämnare. Teorin utgår från den Norska kyrkans diakoniplan, där inkluderande gemenskap – som är ett uttryck för kyrkans medmänskliga omsorg – är ett centralt begrepp.

Syftet med undersökningen är att synliggöra församlingens roll för individer i en multikulturell stad som Bryssel. Ambitionen är att förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en internationell kontext.

Tro är ett val och ibland en övertygelse eller en försäkran, ansåg respondenterna i intervjuundersökningen. Trospekten i församlingarna var att de kände en styrka från andra troende som stöttade dem då de tvivlade. Respondenterna motiverade sitt val av kyrka med formuleringar som hade med delaktighet att göra, d.v.s. de fick ta ansvar eller ta beslut som gjorde att de kände sig inkluderade. När individer får en uppgift, så är sannolikheten stor att dessa stannar kvar i församlingarna. Informanterna menar att gemenskapen i församlingen är annorlunda än gemenskapen utanför församlingen. Skälet är att den kristna tron och att Gud finns i församlingen och den ger en djupare dimension till gemenskapen. Vidare upplevde respondenterna att gemenskapen i församlingen är mer jämlik än utanför församlingen. Denna förståelse kan överföras till en diakoniteologi som bygger på gemenskap där människor upplever trygghet, samhörighet, ömsesidighet, upprättelse, tillhörighet och familjekänsla – det är vad församlingens gemenskap handlar om i Bryssel.

Förord

Jag vill tacka de tolv informanterna i Bryssel som tog sig tid att svara på mina frågor om tillhörighet och tro.

Ett stort tack vill jag framföra till min handledare Annette Leis Peters för goda råd och kritiska synpunkter samt konstruktiva idéer. Jag vill uttrycka ett särskilt tack till min syster Gunvor Larsson Abbad som har bidragit med konkreta förslag till uppsatsen.

Ett hjärtligt tack till mina lärare och studiekollegor på Diakonhjemmet i Oslo, framför allt vill jag uppmärksamma Ingrid Løkken som har varit min kulturella vän som har följt med till opera och teater under studietiden. Jag har också uppskattat Katarinagruppen som ställt upp med diskussioner om diakoni runt middagsbordet antingen på restaurang eller på Katarinahjemmet.

Jag vill rikta ett tack till Grace Davie som på olika sätt har inspirerat mig i början av uppsatsskrivningen. Tack för en lyckad konferens och en trevlig lunch i Uppsala i maj 2013.

Sist men inte minst min man Tomas Ölmelid, som har varit ett fantastiskt stöd under studietiden, och mina fina barn, Elin, Sara och Pontus. Jag är glad att jag har er.

Bryssel i maj 2014

Siw Ölmelid

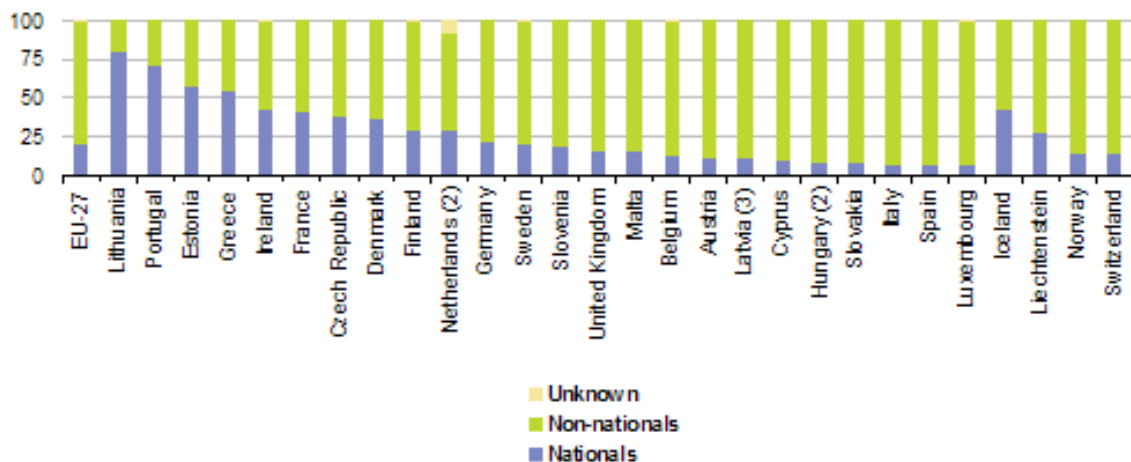
Innehåll

Abstract	2
Förord.....	3
1. Inledning.....	5
1:1 Bakgrund.....	5
2. Syfte	9
3. Problemställningar.....	9
4. Tidigare forskning	10
5. Teori	12
5:1 Inkluderande gemenskap.....	13
5:2 Norska kyrkans diakoniplan.....	14
5:3 Ställföreträdande tro.....	15
5:4 Trosgemenskap.....	17
5:5 Kyrkorelationer	18
5:6 De fem religiösa kategorierna	19
5:7 Diakonal gemenskap	21
6. Metod	23
6:1 Kvalitativa intervjuer.....	24
6:2 Tillvägagångssätt.....	24
6:3 Val av informanter	25
6:4 Intervjupersonerna.....	26
6:5 Validitet, reliabilitet, integritet och sekretessbestämmelser	26
7. Undersökningen.....	27
7:1 Fenomenologisk analys	28
8. Resultat.....	29
8:1 De elva kategorierna.....	29
9. Analys.....	56
9:1 Min studie.....	56
9:2 Per Petterssons kvalitetsfaktorer	59
9:3 Petterssons faktorer och min studie.....	61
10. Diskussion	63
11. Slutsatser	68
Litteraturförteckning	71
Bilagor	74

1. Inledning

1:1. Bakgrund

En belgisk demograf konstaterar att år 2013 har inneburit en rekordartad ökning av invandringen till Belgien, där det nu bor sammanlagt 1 195 122 utlänningar, vilket han tolkar som ett tecken på att det fortfarande finns en ekonomi som fungerar i Belgien¹. År 1983, dvs. för 30 år sedan blev 8 334 personer naturaliserade belgare. Detta ska jämföras med 2013 då 38 612 fick sitt belgiska medlemskap².

(1) Bulgaria, Poland and Romania, not available.

(2) 2009.

(3) Provisional.

Source: Eurostat (online data code: migr_imm1ctz)

Diagram 3: Andel inrikes och utrikes födda bland invandrare, 2010 (1)
(%) – Källa: Eurostat ([migr_imm1ctz](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/migr_imm1ctz))

Migranter är människor som anländer eller återvänder från utlandet för att bosätta sig i ett land under en viss tid, efter att tidigare ha varit bosatta på annat håll. År 2010 invandrade omkring 3,1 miljoner personer till EU:s medlemsländer. Samtidigt uppgavs minst 2,0 miljoner personer ha utvandrat från EU-länderna. Den senaste statistiken visar att invandringen ökade något 2010 jämfört med 2009. Det är viktigt att påpeka att denna statistik inte bara täcker migrationsströmmarna till/från hela EU, utan även omfattar migrationsströmmar mellan EU-länderna³.

¹ <http://www.lesoir.be/413930/article/actualite/belgique/2014-01-29/1195122-etrangers-vivent-en-belgique-un-record>

² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Migration/sv

³ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/sv

Tabell 1: Invandring efter största grupp av medborgarskap, 2010 (1) – Källa: Eurostat
(migr_imm1ctz)

	Total immigrants (1 000)	Nationals		Non-nationals					
				Total		Citizens of other EU Member States		Citizens of non- member countries	
		(1 000)	(%)	(1 000)	(%)	(1 000)	(%)	(1 000)	(%)
EU-27	3 100	600	21	2 500	79	1 000	31	1 500	48
Belgium	131.2	17.0	12.9	113.7	86.6	59.6	45.4	54.1	41.2
Bulgaria	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Czech Republic	48.3	18.3	37.8	30.1	62.2	14.8	30.7	15.2	31.5
Denmark	52.2	18.5	35.4	33.7	64.5	16.7	31.9	17.0	32.6
Germany	404.1	85.5	21.2	317.2	78.5	156.8	38.8	160.4	39.7
Estonia	2.8	1.6	57.3	1.2	42.6	0.5	18.2	0.7	24.4
Ireland	39.5	16.6	42.0	22.7	57.4	15.7	39.8	7.0	17.6
Greece	119.1	64.1	53.9	54.9	46.1	18.7	15.7	36.2	30.4
Spain	465.2	34.8	7.5	430.4	92.5	145.4	31.2	285.0	61.3
France	251.2	101.6	40.5	149.5	59.5	61.2	24.4	88.4	35.2
Italy	458.9	34.4	7.5	424.5	92.5	118.6	25.8	305.9	66.7
Cyprus	20.2	1.9	9.3	18.3	90.6	11.9	58.9	6.4	31.7
Latvia	2.4	0.3	10.7	2.1	89.3	0.8	35.7	1.3	53.6
Lithuania	5.2	4.2	79.7	1.1	20.3	0.1	2.9	0.9	17.5
Luxembourg	17.0	1.1	6.8	15.7	92.8	12.6	74.2	3.2	18.6
Hungary (2)	27.9	2.3	8.3	25.6	91.7	14.2	51.1	11.3	40.6
Malta	8.2	1.2	14.6	7.0	85.3	6.3	76.4	0.7	8.9
Netherlands (2)	128.8	36.9	28.7	81.9	63.6	47.3	36.7	34.6	26.8
Austria	73.9	8.7	11.7	65.1	88.2	41.3	56.0	23.8	32.2
Poland	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Portugal	27.6	19.7	71.5	7.9	28.5	2.4	8.7	5.5	19.8
Romania	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Slovenia	15.4	2.7	17.6	12.7	82.1	2.0	13.1	10.6	69.0
Slovakia	13.8	1.1	8.1	12.7	91.9	6.0	43.3	6.7	48.6
Finland	25.6	7.4	29.0	17.9	69.8	7.1	27.7	10.8	42.1
Sweden	98.8	19.8	20.0	78.7	79.6	24.2	24.4	54.5	55.2
United Kingdom	591.0	93.3	15.8	497.6	84.2	176.0	29.8	321.7	54.4
Iceland	3.9	1.7	42.5	2.3	57.5	1.7	42.5	0.6	15.0
Liechtenstein	0.6	0.2	27.1	0.4	72.9	0.2	39.9	0.2	33.0
Norway	69.2	9.6	13.9	59.6	86.1	37.3	53.8	22.3	32.3
Switzerland	161.8	22.3	13.8	139.4	86.2	91.2	56.4	48.2	29.8

(1) EU-27 rounded totals are based on estimates; the individual values do not add up to the total due to rounding and the exclusion of the 'unknown' citizenship group from the table.

(2) 2009.

Source: Eurostat (online data code: migr_imm1ctz)

Inom EU är det England som får ta emot flest immigranter följt av Spanien, Italien och Tyskland, Frankrike och Belgien. Schweiz har höga siffror men är inte med i EU.

Med migrationen följer också seder och kulturyttringar till det nya landet som rör t.ex. hur man agerar inför olika livsval⁴. Det handlar om attityder till egna och andras syn på relationer och begrepp som plikt, rättigheter och skyldigheter. Religionen kan räknas in bland de faktorer som blir viktiga vid migration.

Den belgiska staten har sedan länge kontrollerat religionerna i landet genom att registrera dem och genom att fördela stöd till olika trosriktningar. Den katolska kyrkan är i majoritet och får mest ersättning från den belgiska staten. Även i skolor med katolsk, protestantisk eller

⁴ S. 38. Gür, Thomas. Axess nr 2 2013

ortodox inriktning betalas lärarlönerna av den belgiska staten.

Det finns förhållandevis många kyrkor med olika inriktningar. De måste betraktas som frikyrkor eftersom det inte finns någon statskyrka i Belgien. Några, men inte alla präster/pastorer får lön från belgiska staten. De kyrkor som vill ha statsstöd för löner måste ansluta sig till och bli medlemmar av redan etablerade synoder. Dessa synoder har fått ett erkännande från staten. Några synoder ingår bland de sex religioner som är erkända av den Belgiska staten från 1830⁵:

1. Romersk-katolska kyrkan (1830)
2. Protestantiska kyrkan (1830)
3. Judendomen (1830)
4. Anglikanska kyrkan (1870)
5. Islam (1974)
6. Ortodoxa kyrkan (1985)

Det belgiska parlamentet antog år 2002 en lag om erkännande av icke-konfessionella filosofiska samfund. Sedan dess drar humanistiska organisationer nytta av samma rättigheter och skydd som föreskrivs i den belgiska konstitutionen och i lagarna som de erkända religionerna redan gjort. Code Napoléon, de franska lagar som utfärdades av Napoleon före Belgiens självständighet, tillämpas delvis fortfarande. Ännu viktigare är flera artiklar i den belgiska konstitutionen angående förhållandet mellan religioner och belgiska staten⁶.

Regeringen ställer upp fem kriterier vid beslut om att bevilja erkännande för en religiös grupp: religionen måste ha en hierarkisk struktur; gruppen måste ha ett tillräckligt antal medlemmar; religionen måste ha existerat i landet under en lång tidsperiod; den måste erbjuda socialt värde för allmänheten och den måste följa lagarna i staten och respektera den allmänna ordningen. Enligt en studie från 2011 som bygger på uppgifter från 2008 av de totala bidragen från offentliga myndigheter går cirka 86 procent av det offentliga stödet till den katolska kyrkan, 8 procent till organiserad sekularism, 3 procent till protestantiska samfund, 2 procent till islam, 0,8 procent till ortodoxa kyrkor, 0,4 procent till judiska församlingar, och 0,2 procent till anglikanska kyrkor. Detta ska jämföras med procentsatserna för de olika befolkningsgrupperna: 50 procent katoliker, 9,2 procent ateister, 5 procent muslimer, 2,5

---

⁵ Kapitel 1. Législation relative aux cultes en Belgique

⁶ Brev från nina.galle@just.fgov.be

procent i andra kristna samfund, 0,4 procent för judendomen, 0,3 procent buddhister, medan 32 procent hävdar ingen religiös tillhörighet. Enligt justitieministeriet betalade den federala regeringen lönerna för 2570 katolska präster, 333 lekmän/konsulter, (lay consultants) 122 protestantiska/evangelikala pastorer, 15 anglikanska ministrar, 49 ortodoxa präster, 34 rabbiner och 39 muslimska imamer⁷. (Bureau of Democracy, Human Rights and Labor International Religious Freedom Report for 2011, Belgium)

Katolska kyrkan har fortfarande den största ersättningen från den belgiska staten. Den protestantiska kyrkan har många olika församlingar som ansluter sig till olika synoder. Den Anglikanska kyrkan utmärker sig: de har sedan 1870 erkänts som en egen religiös grupp. Hela 32 % av befolkningen hävdar ingen religiös tillhörighet. Humanisterna fick så sent som 2002 ett erkännande av den belgiska staten och åtnjuter nu samma rättigheter och skydd som föreskrivs i den belgiska konstitutionen och i lagarna i fråga om de erkända religionerna.

Belgien har en samhällsordning där landet, dess politiska struktur och dess välfärdssystem är uppbyggt kring så kallade *pelare*. *Pelarisering* (*pillarization*) är det begrepp som används för denna segregering efter religiös tillhörighet. Det kan förklaras som att de olika livsåskådningarna återspeglas i valet av skola, sjukhus, universitet, fackföreningar, sjukförsäkringar osv. Är man katolik kan man alltså välja att låta barnen gå i en katolsk skola, och man är själv medlem i en katolsk fackförening; är man socialist väljer man skola och sjukförsäkring med utgångspunkt från det. Från 1960 uppstod i Belgien en *de-pillarization* som ett resultat av ökad individualism och sekulariseringen. Kyrkan (den katolska) förlorade taget om de sociala strukturerna och såg sitt inflytande avta. Det blev färre praktiserande katoliker medan andra religioner ökade⁸.

Under mina 14 år som diakon i EU staden Bryssel har jag funderat på människors andliga behov. I t.ex. kris-och katastrofsituationer söker sig människor till kyrkan. Är det inkluderande gemenskap människor vill ha då de kommer till kyrkan? Eller är det ro för själen de söker? Kyrkans sociala arbete, diakoni, handlar om gemenskap. Olika faktorer gör att människor känner samhörighet med andra. Språket och kulturen är två sådana faktorer som gör att människor upplever gemenskap. En del människor kommer till en församling under en

---

⁷ <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/2011religiousfreedom/index.htm#wrapper>

⁸ S. 108. Patte, Daniel. (Editor) The Cambridge dictionary of Christianity

kort tid för att känna tillhörighet men de vill inte vara aktiva i församlingen eftersom de inte vet hur länge de blir kvar i staden. Följaktligen kan en tredje faktor vara viljan att delta passivt eller aktivt i en församling. Situationen i Bryssel är unik på grund av den stora in-och utflyttningen. En hel del får korttidsprojekt t.ex. inom EU-institutionerna eller i ett stort företag. Det är därför en utmaning för församlingarna i staden att människor inte är på samma plats tillräckligt länge för att hinna bygga stabila relationer.

2. Syftet

Syftet med denna undersökning är att synliggöra församlingens roll för individen i en mångkulturell stad som Bryssel. Ambitionen är att förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en internationell kontext.

3. Problemställningar

Hur motiverar den enskilde sitt val av församling i Bryssel.

Hur definieras tillhörighet i en församling?

Vad menar människor med att tro i en församlingskontext?

Hur kan denna förståelse överföras till en diakoniteologi som bygger på gemenskap?

Min önskan är att förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en församling i en mångkulturell stad som Bryssel. Målet är att genom undersökningen om tillhörighet, tro och gemenskap kunna bidra till diskussionen om diakonins roll i dagens samhälle.

I denna undersökning har jag valt att använda begreppet *församling* istället för *kyrka*. Det finns undantag till denna princip eftersom ordet kyrka användes under intervjuerna, och det finns också tillfällen då de författare jag citerar använder termen kyrka. Skälet till valet av

begreppet församling är att jag i första hand har sett på församlingar och inte på kyrkor eftersom mina informanter inte representerar *en hel* kyrka utan bara ger ett uttryck för sin personliga uppfattning i en församlingskontext. Skillnaden mellan församling och kyrka kan definieras på följande sätt: **församling:** står för en kristen menighet. Ordet återger det nytestamentliga *ekklēsia* (grekiska, latin *ecclesia*), som kan beteckna såväl hela den kristna kyrkan som kristna på en viss ort⁹. **Kyrka:** den kristna kyrkan är den världsvida gemenskapen av alla kristna¹⁰.

4. Tidigare forskning

Forskning om gemenskap, tillhörighet och tro har behandlats och studerats av en hel del forskare. För att begränsa urvalet har jag främst valt nordiska forskare, med ett undantag, nämligen den engelska religionssociologen **Grace Davie**. Davies betydande forskning om religiös tro och religiös praxis ligger till grund till denna masteruppsats. Framför allt bidrar Davies kunskap till religionens roll förr och nu. Davies talar om den förändring som skett, särskilt i det engelska samhället där fler vill tro men vill inte själva bli involverade i religionsutövning. Färre människor kommer regelbundet till kyrkan förutom vid tillfällen då någon i släkten döps, gifter sig eller dör. Davie hävdar att kyrkan är en naturlig samlingspunkt i samhället i stunder av glädje men även i fara, tvivel och i sorg. Kyrkans potential är det heliga¹¹, och då är det inte fråga om en privat religion utan snarare en offentlig religion som utövas vid stora katastrofer, där kyrkan blir ett ställe där människor kan få sörja.

Religion är ett socialt fenomen, menar **Pål Ketil Botvar**. Han anser att religion uttrycks genom gemenskap mellan mer eller mindre troende¹². Botvar utgår från RAM-materialet, (Religious and Moral Pluralism). RAM är en undersökning om människors tro och praxis i de nordiska länderna. Praxis skiljer sig i de olika Europeiska länderna och situationen är

---

⁹ Se församling. Nationalencyklopedin 29/4 2014 <http://www.ne.se/kort/forsamling>

¹⁰ Se kyrka. Nationalencyklopedin 29/4 2014 <http://www.ne.se/kort/kyrka/1206235>

¹¹ S. 110. Davie, Grace. Religion in Britain

¹² S. 12. Botvar, Pål Ketil. Tallenes tale 2000

annorlunda i Belgien än i Norden. Botvar hänvisar till Davies religiösa uttrycksformer¹³ *tro utan tillhörighet* och *tillhörighet utan tro* som en beskrivelse av den religiösa situationen där Norden utmärker sig i internationella sammanhang genom att det är få människor är aktiva i en församling. Trots detta har majoritetskyrkorna en starkare position i människors medvetande i Norden än i övriga Europa. Norden utmärker sig genom att många känner *tillhörighet utan tro*. Den religiösa mentaliteten är, i andra delar av Europa, framför allt i England, präglad av *tro utan tillhörighet*.

Per Pettersson, har i sin religionssociologiska forskning visat på relationen mellan svenska folket och kyrkan i förändring. Pettersson har som teologisk grundsyn att den kristna tron handlar om *alla* människors förhållande till Gud. Detta innebär att *kyrkan inte bara är begränsad till särskilt religiöst intresserade människor. Därför bör kyrkan eftersträva att vara inklusiv och inte exklusiv*¹⁴. Per Pettersson och hans kolleger **Anne Birgitta Pessi** och **Olav Helge Angell** menar att kyrkorna i Norden har speciella egenskaper, *ett mervärde* som inte finns någon annanstans i samhället. Det framkom i deras undersökning från Norge, Sverige och Finland att kyrkan har ett unikt *know-how i fråga om andlighet* samt i att möta människor på ett bättre och mer holistiskt sätt än andra aktörer¹⁵. Det är en viktig iakttagelse beträffande kyrkans förmåga att se *hela* människan, lekamligt såväl som andligt.

Författaren **Lars Ahlin** skriver om en utveckling som består i att det svenska samhället och arbetslivet under de senaste 25 åren har rört sig i en nyliberal riktning. Ahlin beskriver förhållanden där många människor blir utsatta, marginaliserade och exkluderade från gemenskapen med andra människor¹⁶.

Kyrkan i utlandet har en betydelsefull uppgift när det gäller att erbjuda gemenskap och trygghet då människor lever långt borta från sitt hemland. Det gäller tillfälliga besökare som studenter, au pairer, turister m.fl. Det är ofta som individer har stora förväntningar på att kyrkan skall svara för kris- och katastrofinsatser. Forskning om utlandskyrkor presenteras av **Eva Jeppsson Grassman & Annika Taghizadeh Larsson** från Linköpings universitet. De har publicerat en bok som heter *Som ett andra hem*¹⁷. Där ställs frågan om vad en svensk utlandsförsamling har för roll när det gäller välfärd och omsorg i en tid av ökande globalisering? Människor lever med ett ökande resande och förändrade migrationsmönster

---

¹³ S. 11. Botvar, Pål Ketil. Tallenes tale 2000

¹⁴ S. 64. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterationer

¹⁵ S. 227. Pessi, A, Angell, O, Pettersson, P. Nordic Majority Churches as Agents in the Welfare State: Critical Voices and/or Complementary Providers?

¹⁶ Ahlin, Lars. *Pilgrim, turist eller flykting?*

¹⁷ Jeppsson Grassman, Eva, Taghizadeh Larsson. *Som ett andra hem*

vilket gör att människor blir alltmer gränslösa. Det innebär inte att deras behov av sammanhang, relationer och omsorg upphör. Migrationsmönster är ett tema för denna studie, mot bakgrund av att så många människor flyttar till och från Bryssel.

Inkluderande gemenskap är ett uttryck för kyrkans diakoni anser högskolelektor **Kari Karsrud Korslien**. Hon hänvisar till Norska kyrkans plan för diakoni som är en strategiplan för den Norska kyrkan och en hjälp att utforma lokala diakoniplaner i församlingarna. Diakoniplanen utgår från en definition av diakoni som en av uttrycksformerna för evangeliet i handling. Den planen utgör även en bas för denna undersökning om gemenskap. Karsrud Korslien hänvisar till den norska diakoniplanen; *En god gemenskap har plats för mångfald och ser till att ingen faller utanför*¹⁸. Målsättningen med inkluderande gemenskap enligt denna diakoniplan är att församlingarna deltar aktivt med att stärka gemenskap och nätverk generellt i samhället. Det är en aspekt som tas upp i denna studie från Bryssel.

5. Teori

I teorikapitlet kommer sju infallsvinklar att introduceras angående tillhörighet, tro samt perspektiv på diakoni och gemenskap. I teoridelens första del (5:1) presenteras Svenska kyrkans kärnuppslag, en teologisk grund som framför allt utgör ett viktigt fundament för diakonin. I den andra delen (5:2) omnämns den Norska kyrkans diakoniplan. Den planen utmanar diakonin och gemenskapen med andra människor genom krav på ömsesidig respekt. I del tre (5:3) redovisas Grace Davies tankar om tillhörighet och tro, som för övrigt är en hörnsten i undersökningen från Bryssel. I del fyra (5:4) behandlas teologen Cristina Grenholms olika tolkningar av vad tro innebär. Grenholm har en diakonal syn genom den levande teologin som ger människor hopp och befrielse. Tillhörighetsaspekten tas upp som ett ämne som teologen Per Pettersson har forskat i. Hans forskning rör kyrkorelationer, och det presenteras i del fem (5:5). En praktisk tillämpning av tillhörighet står Rita Nielsen för. Hon har kategoriserat fem religiösa tillhörighetsgrupper som redovisas i del sex (5:6). Del sju (5:7) tar upp Øyvind Foss, som talar om gemenskapen som grunden för diakonin. Foss menar att diakonin är en tjänst och det handlar inte om makt.

---

¹⁸ S. 88. Korslien Karsrud, Kari. Diakoni-en kritisk lesebok

5:1 Inkluderande gemenskap

Kyrkans identitet och uppdrag enligt Svenska kyrkan, är att gestalta evangeliet i en uppgift med fyra dimensioner, nämligen

*fira gudstjänst,

*bedriva undervisning,

*utöva diakoni,

*utöva mission.

Kärnuppdraget är tydligt uttryckt i inledningstexten till svenska kyrkoordningens andra avdelning: *Syftet är att människor ska komma till tro på Kristus och leva i tro, en kristen gemenskap skapas och fördjupas, Guds rike utbredas och skapelsen återupprättas*¹⁹. Svenska kyrkan är medlem i det Lutherska Världsförbundet, LVF. I det Lutherska Världsförbundets missionsdokument från 2004 står *koinonia* för måltidsgemenskap, inte bara gemenskap. Måltidsgemenskap är en bild för gemenskap. Ett bord dukat för en måltid är en aspekt av samhörighet. Där visar det sig om individerna förstår vad som sägs runt bordet. Enligt kyrkans uppfattning är diakonin djupt förbunden med *Kerygma* (förkunnelse) och *Koinonia* (måltidsgemenskap)²⁰.

Norska kyrkan har som Svenska kyrkan ett uppdrag utformat med utgångspunkt i följande ord: *I Kristus, nær livet – en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke*²¹ (2009-2014). Norska kyrkans uppdragsbeskrivning talar om en tjänande kyrka, en diakonal kyrka som visar omsorg om medmänniskan. För att synliggöra diakonin mera har en plan för diakoni antagits. Den planen introduceras i följande del.

---

¹⁹ <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?di=647475>

²⁰ S. 21. Mission i kontext, förvandling, försoning, upprättelse. <http://www.svenskakyrkan.se>

²¹ Visjonsdokument for Den norske kirke. <https://www.kirken.no/?event=doLink&famID=3200>

5:2 Norska kyrkans diakoniplan

*Diakoni är kyrkans omsorgstjänst. Det är evangeliet i handling och uttrycks genom kärleken till nästan, inkluderande gemenskap, värn om skaparverket och kamp för rättfärdigheten*²².

Den teologiska utgångspunkten för diakonin finns i det uppdrag som Gud har gett kyrkan och kommer till uttryck i vår övergripande tro, står det i diakoniplanen.

Begreppet inkluderande gemenskap är ett viktigt uttryck för kyrkans medmänskliga omsorg. I denna gemenskap möts människor med olika bakgrund och olika kulturer. Den enskilde bör bli sedd i en inkluderande gemenskap. Människor är skapta för gemenskap och det är grundläggande för kristen tro står det i texten från plan för diakoni. I samma avsnitt nämns det att en diakonal utmaning är att styrka banden mellan människor och knyta nya band där förhållanden har gått i stycken. Diakoniplanen ger rekommendationer för att undvika exkludering av de människor som isolerats på grund av funktionsnedsättning eller psykiska sjukdomar. Särskilt uppmärksammas omständigheter som kan skapa isolering, närmare bestämt etnisk bakgrund, kön, sexuell läggning, ålder, språk, social position, ekonomi, eller t.o.m. kläder. Andra hinder kan vara otillgängliga lokaler, okunskap, vanor, attityder eller fruktan för det okända²³.

Konkret kan församlingarna arbeta med två strategiska frågor som handlar om diakonala utmaningar och var resurserna finns²⁴.

Högskolelektorn Kari Jordheim påpekar att förståelsen av diakoni har förändrats under de sista 20 åren. Det som har hänt är att synen har förändrats när det gäller ömsesidigheten i arbetet. Förr fanns en underförstådd tudelning: Å ena sidan de starka givarna, och å andra sidan de som är i nöd. Jordheim reagerar mot detta och menar att diakonin inte på förhand skall definiera någon som givare och en annan som mottagare. *Reciprocitet och deltagande skall vara kännetecknen i diakonala gemenskaper som skall inkludera alla människor*²⁵.

Åtskilliga personer har varit kritiska till diakonplanens omfång. Diakonhjemmets docent Einar Aadland är en av dem som pekar på svårigheten med en diakonplan som medför ett omänskligt stort arbete för den enskilde diakonen. Han anser att diakoniförståelsen i planen

---

²² S. 19. Plan for diakoni i Den norske kirke 2008:10

²³ S. 17. Plan for diakoni i Den norske kirke 2008:10

²⁴ S. 16. Plan for diakoni i Den norske kirke 2008:10

²⁵ S. 14. Jordheim, Kari. Diakoni-en kritisk lesebok

innebär ett gränslöst socialt och globalt ansvar vilket medför att *diakonins identitet blir urvattnad*²⁶. Diakonin måste vara en avgränsad del av det stora uppdraget att sörja för människor i nöd. Det är i andra fall orealistiskt och ingen kan fylla detta uppdrag av globalt ansvar. Aadland vill inte göra uppdraget vidare och bredare men han vill däremot uppmuntra till att man arbetar fram metoder och modeller²⁷.

Aadland uppmärksammar diakoniförståelsen så som den presenteras i den norska diakoniplanen och menar att det resulterar i en orimlig arbetsbörda för de som arbetar med diakoni. Diakoni i diakoniplanen blir bottenlös om inte församlingarna prioriterar verksamheten genom metoder, menar Aadland. Ämnet *uppdrag* diskuterar Grace Davie då hon går in på fenomen som hon kallar för *vicarious religion*, eller *ställföreträdande religion*. De kan förklaras som att tron bärs av några personer. Med andra ord, några är aktiva men flertalet är passiva i församlingarna. Detta fenomen beskrivs i följande del, som behandlar ställföreträdande tro.

5:3 Ställföreträdande tro

Grace Davie har skrivit om *ställföreträdande religion*, *vicarious religion*²⁸. Det innebär att några utövar religion för andras räkning, men det handlar inte bara om kyrkliga ledare som utför ritualer å andras vägnar utan också om en minoritet som utövar religion och gör den tillgänglig för andra som har behov av det. Indelningen resulterar i att det finns människor som deltar och andra som inte deltar.

Davie lyfter fram två kyrkotyper och trosstilar²⁹. Den första är rural (kopplad till landsbygd) och den andra suburban (kopplad till förort). Det är skillnad på dessa två typer. De personer som är med i landsortskyrkan förutsätter att de är medlemmar i den lokala kyrkan om inget annat sägs, medan medlemskapet inte är lika givet när det gäller förortskyrkan. Vidare gör Davie en jämförelse mellan *the inner city* (innerstaden) och *city center* (centrum). Centrum är annorlunda, menar Davie. Hon lyfter fram de stora kyrkorna eller katedralen som blir en offentlig religiös plats som hamnar i fokus vid speciella tillfällen, t.ex. Remembrance Sunday. De har fler besökare generellt än innerstadskyrkorna. Innerstadskyrkor däremot måste läggas

---

²⁶ S. 62. Aadland, Einar. Kan institusjoner elske?

²⁷ S. 63. Aadland, Einar. Kan institusjoner elske?

²⁸ S. 22. Davie, Grace. *Everyday religion: Observing Modern Religious Lives*

²⁹ S. 109. Davie, Grace. *Religion in Britain*

ned för att de inte har tillräckligt med lokala traditioner och saknar de ekonomiska förutsättningarna för att kunna fortsätta att existera.

Davie har forskat i mer än tjugo år på religiösa fenomen som tro (*believing*) och tillhörighet (*belonging*). Förhållningssättet *tro utan tillhörighet* (*believing without belonging*), kan förklaras som en företeelse där människor tror och bekänner sig till *en Gud* men vill inte tillhöra en kyrka. Situationen i de nordiska länderna skiljer sig i detta avseende från vissa europeiska länder där fenomenet är det motsatta d.v.s. *tillhörighet utan tro*, (*belonging without believing*). Detta innebär att människor går i kyrkan och deltar i församlinglivet, men inte så mycket av religiös övertygelse som av sociala skäl.

Anders Bäckström (1993), som har samarbetat med Grace Davie, går ett steg längre och menar att det nordiska sättet att vara religiös på kan karaktäriseras med begreppet *believing in belonging*³⁰.

Davie nämner den paradox som det innebär att de nationella kyrkorna är starka i de nordiska länderna samtidigt som de nordiska länderna räknas bland de mest sekulära i Europa. *Stora delar av befolkningen i de nordiska länderna fortsätter att betrakta nationalkyrkan som bärare av kultur och tradition*³¹.

Grace Davie berör svårigheten med religiös statistik och framför allt det problematiska i att mäta medlemskap i kyrkan. Medlemskap i kyrkan betyder olika saker för olika individer. Davis önskar att medlemskap borde vara skilt från deltagande³² samt att det borde var skillnad på tro och praxis³³.

*Religion är plural*³⁴, skriver Ammerman och talar om en fri religiös marknad med många valmöjligheter. Detta faktum är även Grace Davie inne på då hon talar om motivationen för religiös aktivitet. Davies talar om ett förändrat mönster av religiösa traditioner, som hon menar präglas av en övergång från tvång till konsumtion. Förr tvingades människor till kyrkan men i dag väljer individer vad de vill plocka åt sig från det religiösa smörgåsbordet.

Davies teorier om religion utgör generaliseringar för att förklara ett passivt respektive ett aktivt förhållningssätt, en ställföreträdande religion. Grace Davie har även diskuterat skiftet i

---

³⁰ S. 11. Botvar, Pål Ketil. Tallenes tal 2000

³¹ S. 13. Botvar, Pål Ketil. Tallenes tal 2000

³² S. 45. Davie, Grace. Religion in Britain

³³ S. 75. Davie, Grace. Religion in Britain

³⁴ S. 8. Ammerman, Nancy T. Everyday Religion, Observing Modern Religious Lives

fråga om religiösa traditioner från gårdagens tvång till dagens konsumtion. De som kommer till kyrkorna idag, menar Davie är de som inte tvingas att gå dit utan de väljer att gå dit. Förändrad syn på religionen och förändrad syn på samhället. Teologen Grenholm yttrar sig om förändringar i och utanför kyrkorna. Hon skriver att kristen tro är inriktad mot framtiden och för att möta den får människor ösa ur traditionens källor. Davie och Grenholm delar inställningen att människor lever i förändring och att traditioner bildar nya mönster. Religionen är inte på nedgång, men sättet att praktisera religionen ser inte ut på samma sätt idag som för bara 50 år sedan. Teologi är färskvara, den skall användas och levas, menar Grenholm. I nästa avsnitt redovisas Grenholms syn på trosgemenskap i närmare detalj.

5:4 Trosgemenskap

Direktorn i Svenska kyrkan Cristina Grenholm har skrivit om levande teologi i teori och praktik. Teologin har enligt henne en teoretisk sida och en praktisk sida. Det praktiska arbete som kyrkan gör bland världens fattiga är teologi i praktiken, ett annat ord för diakonal handling. Hon menar att kyrkans gemenskap ofta kritiserar från utgångspunkten att den uppfattas som en gemenskap för dem som har svar. Det stämmer inte, skriver hon och tycker istället att kristen tro handlar om att leva med berättelser och riter som en del av ett pågående liv. Tron skall inte liknas vid en frågesport³⁵, menar hon. Grenholm konstaterar att Svenska kyrkan inte är en åsiktsgemenskap utan en trosgemenskap³⁶. Med detta menar hon att trons evangelium om Jesus Kristus är de flesta eniga om, men det finns olika tolkningar av vad tro innebär. Hennes tanke är att kyrkan behöver förändra sin attityd och sitt arbetssätt och bli mer välkomnande mot folk som är nyfikna på kyrkan och på dem som kommer till kyrkan.

Cristina Grenholm bidrar till debatten om tro och teologi. När vi formulerar det vi tror på blir det teologi, tal om Gud, menar Grenholm. Då ingår vi i ett sammanhang. Levande teologi är samtidigt något vi har och något vi söker³⁷. Grenholm har ett diakonalt synsätt då hon berättar om vårt ansvar för att skapa levande teologi. *Ge hopp till de modfällda, befrielse för de tyngda och glädje till de sörjande.*³⁸. Det finns de som menar att det att vara kristen är att vara med i en gemenskap med andra kristna för att tillsammans växa i tro och dela gemenskap.

---

³⁵ S. 103. Grenholm, Cristina. Levande teologi

³⁶ S. 100. Grenholm, Cristina. Levande teologi

³⁷ S. 12. Grenholm, Cristina. Levande teologi

³⁸ S. 122. Grenholm, Cristina. Levande teologi

Grenholm poängterar detta då hon talar om kyrkor som har stor betydelse för det kulturella arvet. *De har andra dimensioner*, säger Grenholm. *De är rum för kultur som mänskliga växtplatser*³⁹. *Kultur har med växande och liv att göra. Det handlar också om samhörighet*, skriver Grenholm⁴⁰.

Olika uppfattningar om samhörighet och trygghet är temat för nästa avsnitt, som handlar om kyrkorelationer.

5:5 Kyrkorelationer

Grace Davies kollega i Uppsala, Per Petterssons har i sin religionssociologiska forskning visat på relationen mellan svenska folket och kyrkan i förändring. Pettersson uttrycker i sin doktorsavhandling att kyrkans grundkoncept handlar om att *förmedla en relation till det transcendent, det gudomliga eller det heliga*⁴¹. Pettersson skriver att diakoni vanligtvis betecknar kyrkans sociala verksamhet men lägger till att diakoni inte bara får vara ett honnörsord för tjänst. Ett förhållningssätt för kyrkan och för varje kristen bör vara att se den enskilda människan utifrån hennes situation och behov likt Jesus gjorde. Pettersson skriver om tillhörigheten till kyrkan, som för många ger en känsla av trygghet som man inte vill vara utan, även om man sällan nyttjar kyrkans tjänster⁴².

Per Pettersson framhåller att traditionella former av religion går tillbaka, men att religionen lever vidare som fenomen, fast i nya former⁴³. Förr var kyrkan en överhet som tillhandahöll religiösa *paket*⁴⁴ till alla. Dagens kyrka är däremot en resurs bland andra som människor fritt väljer att utnyttja efter sina behov, anser Pettersson.

Pettersson nämner samhörighet och identitet⁴⁵ i fråga om positiva kulturupplevelser av kyrkan. Religionsbeteendevetenskaplig forskning har uppmärksammat betydelsen av heliga rum, något som kyrkobyggnaderna kan tillhandahålla, och statistik visar att 71 % av svenskarna tycker att det är viktigt att det finns en kyrka i orten där de bor⁴⁶. Även om individerna sällan

---

³⁹ S. 18. Grenholm, Cristina. Levande teologi

⁴⁰ S. 17. Grenholm, Cristina. Levande teologi

⁴¹ S. 160. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁴² S. 303. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁴³ S. 91. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁴⁴ S. 92. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁴⁵ S. 137. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁴⁶ S. 137. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

besöker kyrkan så uttrycker de flesta att de har en relation till kyrkan, kanske genom ett dop, ett bröllop eller en begravning. Dessa få tillfällen utgörs av riter och skapar ett sammanhang, ett värde för den enskilde. Detta mervärde framkommer speciellt i vissa krissituationer då kyrkan erbjuder en existentiell referensram genom riter, sånger och symboler. Kyrkans symboler har kopplingar till en gemensam kultur och kan fungera *samlade och integrerande*⁴⁷, enligt Per Pettersson. Pettersson nämner människors personliga upplevelser av relationen till kyrkan och till kyrkans tjänster, att den tillför mervärde och att det är en orsak till att de stannar kvar som medlemmar.

Petterssons studium om informanternas upplevelse av tillhörighet till kyrkan visar att många får en känsla av trygghet som man inte vill vara utan. Det tangerar innehållet i en dansk undersökning som är gjord av en sjuksköterska som heter Rita Nielsen. Nielsens undersökning pekar på en känsla av trygghet och lindring grundad på det spirituella hos patienter som hade en religiös tillhörighet⁴⁸. I följande del om religiösa kategorier redovisas Nielsens resonemang om människors aktiva respektive passiva religiositet.

5:6 De fem religiösa kategorierna

Den danska sjuksköterskan Rita Nielsen har diskuterat inkluderande gemenskap, som hon kopplar till närvaro och samtal med andra personer. Hon visar att gemenskapen blir bättre av ett ömsesidigt givande och tagande, särskilt i svåra situationer som att ledsaga en döende, mellan personal och vårdtagare.

I hennes fall var erfarenheten av den andliga omsorgen i förhållande till döende människor i Danmark viktig.

Rita Nielsen citerar Viktor Frankl, som menade att *vi går mot en personlig religiositet*⁴⁹. Det är den personliga religiositeten som spelar en stor roll och inte en universell religion, menar Frankl.

Nielsen vill med utgångspunkt i Frankls idé om en personlig religiositet göra en uppdelning i olika grupper för att bättre kunna begripa sina patienters skilda religiösa

---

⁴⁷ S. 138. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁴⁸ S. 43. Nielsen, Rita. At vaere sig selv-at blive sig selv

⁴⁹ S. 43. Nielsen, Rita. At vaere sig selv-at blive sig selv

tillhörigheter. Hon är inspirerad av liknande indelningar hos Schousboue och Rasmussen, men hennes modell är bredare än Schousboues⁵⁰. Nielsen har fem olika kategorier;

1. ingen religion
2. privatreligiös
3. kulturkristen
4. privatkristen
5. kyrkokristen

För den första gruppen, ingen religion, står människan i centrum.

I den andra gruppen, privatreligiös, är personen är inspirerad av flera religioner och nyreligiösa rörelser, som får bistå med olika ingredienser till den personliga *religionscocktailen*. Här handlar det om en aktivt religiös person.

Den tredje kategorin, kulturkristen, innehåller personer som anser att tro är viktigare än trosbekännelsen och sakramenten.

Privatkristna, den fjärde gruppen, har en kristen tro men går inte till kyrkan.

Personerna i kategorien kyrkokristen har en tro och går i kyrkan.

Denna kategorisering i fem grupper utgör ett av flera sätt att förstå människors inställning till religion. Nielsen själv bekänner att det är svårt skilja mellan kulturkristen och privatkristen i det att den kulturkristne också av och till har en religiös praxis⁵¹.

Om begreppet *tro utan tillhörighet* skulle tillämpas borde grupp 4 – privatkristen - passa in på beskrivningen.

Tillhörighet utan tro skulle däremot bli svårare att passa in på beskrivningen av kulturkristen.

Nielsen menar att den kulturkristne har en tro.

Kategorien kyrkokristen är lättare att förklara: *tro och tillhörighet*. Det handlar om en troende kristen som är aktiv och tillhör en kyrka.

---

⁵⁰ S. 43-45. Nielsen, Rita. At være sig selv-at blive sig selv

⁵¹ S. 43. Nielsen, Rita. At være sig selv-at blive sig selv

Nielsens reflektioner om döende människors andliga behov har betydelse för alla människor, särskilt i diakonalt arbete. Nielsens menar att de samtal hon har haft med sjuka och döende människor har visat sig vara en form av andlig omsorg⁵².

5:7 Diakonal gemenskap

Den norske teologen och etikforskaren Øyvind Foss skriver om församlingens diakoni. Han hämtar exemplet från Paulus, som får stå för den kristna gemenskapens inre styrka, enighet och samarbetsvilja. Foss talar om en *självhängivande tro i tjänsten anda*⁵³ som diakonins motivation. Han skriver att det är Paulus som hävdar att *det är gemenskapen* (koinonia), *som utgör grunden för diakonin*⁵⁴. En församling utan en levande och andlig gemenskap har varken inre styrka eller beslutsam handlingskraft till att genomföra en handling, säger författaren Foss.

Trygghet kan definieras som säkerhet, lugn, ro och skydd. Det finns många sociologer och teologer som bidrar till diskussion om trygghet. Einar Aadland skriver om frihet och trygghet och menar att det går att se en trend: Gårdagens betoning av trygghet har fått vika för nutidens prioritering av frihet. Aadland hänvisar till sociologen Webers metafor där gårdagens människa var omgiven i en järnbur som gav dem trygghet och förutsägbarhet men ingen frihet⁵⁵. Idag är människan omgiven av en luftig slöja som ger stor frihet men ingen trygghet. En annan teolog f.d. svenske ärkebiskopen K.G. Hammar talar också om trygghet. Han menar att kärlek och frihet är varandras förutsättningar. Gud är kärlek och därför måste människan vara fri. Hammar anser att *kärleken blir till i en relation, den är personlig men aldrig privat Människan*, menar Hammar, *blir hel bara då hon är i relation till Gud och andra människor*⁵⁶. Han avslutar med att säga att ett samtal om Gud kräver mod och nyfikenhet men framför allt tillit och trygghet

Kyrkor runt om i världen talar om trygghet. Norges utlandskyrka, Sjømannskirken, nämner trygghet i sitt värdedokument. Sjømannskirkens mål är att främja Guds rike och vara en

---

⁵² S. 11. Nielsen, Rita. At være sig selv-at blive sig selv

⁵³ S. 171. Foss, Øyvind. Kirkens diakoni

⁵⁴ S. 171. Foss, Øyvind. Kirkens diakoni

⁵⁵ S. 86. Aadland, Einar. Kan institusjoner elske?

⁵⁶ S. 65. K.G. Hammar. Samtal om Gud

tjänande kyrka i världens vardag. Dess vision är att ge människor mod till tro, hopp och engagemang. Sjømannskirkens värderingar inbegriper en tro på att människor har ett oföränderligt värde, på tillhörighet och trygghet. Sjømannskirken menar att den kan vara en brobyggare, visa gästvänlighet och vara uppsökande⁵⁷.

Syftet med denna uppsats är att synliggöra församlingens roll för individer i en mångkulturell stad som Bryssel. Ambitionen är att förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en internationell kontext. Som empirisk utgångspunkt för att uppnå detta syfte har en intervjuundersökning genomförts, och arbetet har utförts i en multikulturell stad som Bryssel. Bakgrunden till detta är att jag har arbetat diakonalt under 14 år i Bryssel och sett människors behov av gemenskap. Därför handlar problemställningarna om den enskildes val av församling, om tillhörighet och vad människor menar med tro i en församlingskontext. En sista frågeställning handlar om hur denna förståelse av gemenskap och tillhörighet kan överföras till en diakoniteologi som bygger på gemenskap.

Min önskan är alltså att förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en mångkulturell stad som Bryssel. Målet är att genom undersökningen om tillhörighet, tro och gemenskap kunna bidra till diskussionen om diakonens roll i dagens samhälle. Metoden för min undersökning förklaras i nedanstående metodkapitel.

---

⁵⁷ <http://sjomannskirken.no/om/verdier-og-visjon/>

6. Metod

En kvalitativ metod användes för att få fram kvalitativ empiri d.v.s. erfarenhetsgrundad kunskap. Vanliga verktyg inom kvalitativ metod är djupintervjuer och fallstudier. En kvalitativ studie handlar med andra ord om att skapa en djupare förståelse för ett fenomen. Denna studie lämpar sig för ett kvalitativt arbetssätt med semistrukturerade intervjuer. Utifrån syftet med studien och de forskningsfrågor som formulerats utformades intervjuguiden (se bilaga 2). Intervjuguidens struktur och frågor omarbetades ett flertal gånger innan intervjuerna påbörjades. Omarbetningen skedde i samarbete med handledare.

Denna uppsats påbörjades med informationsinsamlingen under våren 2013. Tolv intervjuer gjordes därefter under hösten 2013, och arbetet resulterade i en analys.

En teori kan vara en hjälp att se mönstret i empirin. Det kan vara en strategi att finna fram till generella mönster som kan omsättas till teorier eller generella begrepp⁵⁸.

Mitt val av undersökning är en tillämpning av den forskning som Grace Davie har genomfört i anslutning till sitt arbete med teorierna om *tro och tillhörighet* och om *ställföreträdande religion*, som utgör generaliseringar av hur människor kan välja ett passivt respektive ett aktivt kristet förhållningssätt. En annan utgångspunkt har varit Per Pettersson undersökning som har tillhandahållit en struktur för min studie när det gäller människors tillhörighet till kyrkan. Pettersson har fokuserat på begreppet kvalitet och skapat en modell som omfattar elva kvalitetsfaktorer. Efter att ha reflekterat över Per Petterssons kvalitetsfaktorer har jag använt de nyckelord som var mest förekommande hos Brysselinformanterna för att skapa kategorier för de faktorer som informanterna anser bidrar till gemenskapen i församlingarna. För att få ytterligare en dimension utöver den sociologiska har diakoniteorin om *inkluderande gemenskap* använts. Inkluderande gemenskap är grunden i Norska kyrkans diakonplan. Diakonal gemenskap borde i enlighet med detta syfta till att göra människor delaktiga och på så sätt få uppleva tillhörighet.

---

⁵⁸ S. 51. Johannessen, Asbjørn. Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode

6:1 Kvalitativa intervjuer

Jag har genomfört en kvalitativ undersökning av hur olika församlingsmedlemmar ser på *tro* och *tillhörighet* samt *ställföreträdande religion*. Undersökningen består av 12 intervjuer med personer som bor i Bryssel, indelade i 6 olika grupper. Det blev 11 frågor: 6 frågor om tillhörighet samt 5 frågor om tro.

6:2 Tillvägagångssätt

De engelsktalande kyrkorna i Bryssel rymmer många olika nationaliteter. Människor som talar flytande franska eller flamländska har ofta fler alternativ när det gäller val av kyrka. Flertalet av de som kommer till Belgien talar engelska, åtminstone som andra eller tredje språk, och de söker sig ofta till engelsktalande kyrkor. Belgien har haft Belgiska Kongo som sin koloni och kongoleser har sedan länge varit ett livligt inslag i bl.a. anglikanska kyrkor. Men trots det stora utbudet av religiösa inriktningar och församlingar har inte alla nationaliteter har egna kyrkor i Bryssel, och Bryssel är i sin tur inte typiskt för Belgien eftersom staden är mer internationell än andra städer i Belgien.

Jag har genom *BESPA (Brussels English Speaking Pastors Association)* fått viktiga kontakter under de år jag bott i Bryssel. Denna samarbetsorganisation består av 30-40 pastorer/präster och andra kyrkliga företrädare som varje månad möts och utbyter information om vad som sker i kyrkorna i Bryssel.

Mitt arbete med undersökningen underlättades på detta sätt genom personlig kontakt med många kyrkliga representanter i Bryssel. Anledningen till att vissa kyrkor blev kontaktade var att jag ville få med olika typer av kyrkor: En frikyrka som var internationell, en lokal kyrka som var fransktalande, en kyrka som var nederländsktalande. Den lutherska kyrkan är en utlandskyrka, d.v.s. en kyrka som vänder sig till en specifik nationalitet. Den ortodoxa kyrkan var i huvudsak franskspråkig. Det finns mer än en anglikansk kyrka i Bryssel och de har många olika nationaliteter representerade i församlingen, men det gemensamma språket är engelska. De som inte talar franska väljer ofta de engelsktalande kyrkorna och därför har dessa kyrkor många olika nationaliteter bland sina medlemmar.

Ett brev skickades till präster och pastorer i de 6 utvalda församlingarna. Dessa fick i uppdrag att för sin församling presentera projektet om tro och tillhörighet i syfte att få två personer i församlingen att delta i undersökningen. De två personer som ville delta i undersökningen kontaktade mig och vi bestämde tid för mötet, som i de flesta fall ägde rum i ett kapell i centrala Bryssel. Det fanns två personer som önskade att jag kom hem till dem. Två andra personer valde att bli intervjuade i andra kyrkor. Min förhoppning var att få några respondenter som inte var troende men som ändå var medlemmar i en församling. En av de tolv respondenterna var inte troende enligt uppgift från den församlingens ledare och honom själv. Det framkom att det var svårt för församlingens pastorer eller präster att tala om medlemmar som inte var troende. Det var känsligt ämne eftersom en församling är en grupp av mer eller mindre troende. Flera av Brysselinformanterna uppgav att de kände till personer i sina församlingar som inte var troende, men dessa informanter menade att det kunde uppfattas som kränkande att indikera att någon tror mindre än andra eller inte tror alls. En fransktalande församling tackade nej till att ingå i undersökningen med förklaringen att prästerna ansåg att de kunde för dålig engelska för att presentera projektet. Därför fick jag kontakta en annan lokal församling som kunde tillhandahålla två informanter som talade relativt god engelska. Språket hade alltså stor betydelse för förståelsen redan i början av undersökningen.

De elva frågor som besvarades av tolv personer är en ansats att få olika perspektiv på inkluderande gemenskap. Mitt material är begränsat eftersom det är få personer (12) som tagit del i undersökningen. Intervjuerna har gjorts på engelska av praktiska skäl. Det visade sig att en del ord inte förstods av alla. Av de fransktalande personerna kände få till ordet *fellowship*. I svenska språket finns det flera ord som tangerar begreppet gemenskap t.ex. samvaro.

6:3 Val av informanter

1. Engelsktalande, anglikansk församling
2. Flerkulturell grupp
3. Luthersk församling
4. Ortodox församling
5. Lokal församling, fransktalande
6. Lokal församling, nederländsktalande

Alla sex församlingarna ligger relativt centralt i Bryssel. Församlingarnas storlek varierar från ca 40 - 150 personer under en vanlig söndagsgudstjänst.

6:4 Intervjupersonerna

Informanterna var mellan 27 och 85 år. Det var 5 män och 7 kvinnor. Av de tolv informanterna var 2 från Norden, 2 från England, 4 från Belgien, 2 från Frankrike, 1 från Nederländerna, 1 från Uganda.

6:5 Validitet, reliabilitet, integritet och sekretessbestämmelser

Genom tolv semistrukturerade intervjuer à cirka 50 minuter samlades empirin in. Intervjuerna spelades in för att sedan transkriberas, d.v.s. ordagrant överförs till text, i syfte att göra materialet överskådligt. Att spela in samtalen underlättade eftersom jag som intervjuare kunde koncentrera mig på samtalet och på den intervjuade istället för att anteckna vad som sades. Begreppet *validitet*, av engelskans *validity*, som betyder giltighet, handlar om kvaliteten på forskningen. *Reliabilitet* kan förklaras som pålitligheten i den forskningen som skall presenteras⁵⁹.

Personupplysningsloven, den norska lagen om personuppgifter, ställer krav på samtycke⁶⁰. Kvalitativa undersökningar ställer etiska krav. Det är en princip att det skall vara omöjlig att identifiera vilka personer som har varit med i undersökningen med utgångspunkt i den information som förmedlas från forskningen. Varje intervju kodades därför med siffror, och inget namn på församlingarna har antecknats för att skydda den personliga identiteten. I och med att undersökningen är av religiös art måste den anmälas, i detta fall till Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS (Norwegian Social Science Data Services. NSD). Projektet fick namnet 34912. Etiska överväganden har präglat arbetet under såväl förarbete, intervjuer som vid analys och förvaring av materialet. Deltagarna i studien har informerats skriftligt och muntligt innan de har gett sitt samtycke till deltagande. De har även informerats

---

⁵⁹ S. 69-70. Johannessen, Asbjørn. Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode

⁶⁰ S. 96. Johannessen, Asbjørn. Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode

om möjligheten att när som helst, utan vidare förklaring, avbryta sin medverkan.

7. Undersökningen

Syftet med undersökningen är att synliggöra församlingens roll för individer i en multikulturell stad som Bryssel. Ambitionen är att förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en internationell kontext.

I denna uppsats vill jag inrikta mig på två dimensioner av religiositet, nämligen tillhörighet och tro. Först och främst ligger fokus på tillhörighet i syfte att uttolka faktorer av inkluderande gemenskap. Frågorna om tro kommer sekundärt men kan belysa olika aspekter av tillhörigheten. De tre första frågorna handlar om hur länge respondenterna besökt sin kyrka, varför de valde just den kyrkan och om de gick till en annan kyrka tidigare. De två följande frågorna belyser tillhörigheten eftersom de handlar om kyrkan som gemenskap, och frågan om kyrkans gemenskap är annorlunda än andra typer av gemenskap. Tre frågor rör informanternas tro på en högre makt, om denna makt i så fall kan beskrivas som Gud och om vad tron betyder för dem personligen. Termerna *synd* och *uppståndelse* betraktas som väsentliga inom kristen tro och därför ansågs dessa ord vara relevanta för intervjun. Vad människor anser vara synd kan i sig uppfattas som exkluderande i en gemenskap. Ordet *dop* kan både vara ett nyckelord för tillhörighet, som medlem i en kyrka, och en grund för tron i sig.

Empirin utgörs av 12 intervjuerna från Bryssel. De 11 frågorna återfinns i bilaga 1.

7:1 Fenomenologisk analys

Bruce L. Berg (2001)⁶¹ introducerar en arbetsgång för en fenomenologisk analys av ett kvalitativt datamaterial. Uppgifter samlas in och omvandlas till texter. Texterna ges koder som kommer fram i datamaterialet. Koder klassificeras i kategorier för att sedan sorteras för att hitta sammanhang och mönster. Nästa steg är att datamaterialet analyseras, och till sist identifieras mönster. Studien i Bryssel har en fenomenologisk analys med kategorier som har fastställts efter genomgång av svaren på de 11 frågorna om tillhörighet och tro.

---

⁶¹ S. 177. Johannessen, Asbjørn. Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode

8. Resultat

Alla intervjuer har skrivits ned i sin helhet. Intervjuerna har granskats med utgångspunkt i nyckelord och nyckelbegrepp, som sedan har sammanförts under en gemensam kategori. Kategorierna är ett resultat av en genomgång av materialet från de 11 intervjufrågorna om tillhörighet och tro. Sammanlagt fastställdes 11 kategorier.

8:1 De elva kategorierna

Språk/kommunikation (1) var ett viktigt begrepp, vilket inte är så konstigt eftersom det talas många språk i Bryssel, som dessutom är en tvåspråkig stad i ett tvåspråkigt land.

Gemenskap, (2) eller med andra ord samhörighet, är ett av nyckelorden i Bysselintervjuerna.

I den kategorien presenteras skillnaden mellan församlingens gemenskap och gemenskapen utanför församlingen. Kategorin **geografiskt läge** (3) handlar om var kyrkan är belägen, att det är t.ex. kvarterets kyrka, eller hur lätt det är att ta sig till kyrkan, t.ex. med kollektivtrafik.

Familjeanknytningen (4) reflekterar sådana faktorer som att det är mor- och farföräldrarnas, föräldrarnas, syskonens eller partners kyrka. **Församlingsstrukturen** (5) visar på vilka

grupper av medlemmar som finns, t.ex. unga eller äldre. **Teologi/ritualer** (6) speglar en större indelning som rör gudstjänst, nattvard, dop, konfirmation etc. **Prästens roll** (7) handlar om

vilken roll han/hon spelar. **Kultur/tradition** (8): Tradition i detta sammanhang spänner över seder och bruk. **Social profil/diakoni** (9) handlar om socialt arbete bland ensamma, fattiga

och sjuka människor, och kan även stå för diakonalt arbete. **Kristen tro** (10) innehåller svar som kan relateras till en tro, främst tron på Kristus. **Delaktighet** (11) tar upp

församlingsmedlemmens möjligheter att vara aktiv eller inte aktiv i församlingen.

Kategori 1. Språk/kommunikation

En betydande andel av informanterna berättade om hur viktigt språket var. En orsak som uppgavs med anknytning till språkets betydelse var att det var svårt att bedja på ett annat språk än sitt eget. Bryssel har många kyrkor, men det är inte alla som har en kyrka där deras modersmål talas så därför står valet till en engelskspråkig kyrka. Ibland innebär detta att

församlingens språk blir dessa personers andra- eller tredjespråk, och i vissa fall är valet av kyrka en kompromiss, inte minst i äktenskap där makarna kommer från två skilda kulturer eller länder. Flertalet är överens om att det är något speciellt att gå till kyrkan och höra sitt eget modersmål.

Även om jag är lingvist så har jag inte en hög tröskel för varken engelsk- eller fransktalande kyrkor men jag har alltid känt, att Gud talar till mig på finska. (5)

Jag har ett andra religiöst modersmål så jag är lycklig att tala engelska men min man har en rent finsk själ. (1)

De respondenter som hade franska som modersmål samt de nederländsktalande visste inte vad en del av de engelska ord som användes i studiens frågor betydde, vilket innebar att förklaringar och exempel fick ges. Det framkom dock att de fransktalande informanterna med några få undantag gick till en fransktalande kyrka. De fanns två personer som tidigare hade gått till flera olika församlingar där det talades såväl franska som tyska och engelska, men de uttryckte en vilja att vara aktiva i en församling där deras förstaspråk talades. En informant från Uganda valde av praktiska orsaker en engelsktalande församling. Av de två fransktalande informanterna valde den ena en fransktalande församling medan den andra gick till en engelsktalande församling. De tre respondenterna från Belgien var alla medlemmar i en fransktalande församling. De två engelsktalande respondenterna föredrog en församling där huvudspråket var engelska.

Kategori 2. Gemenskap

Några respondenter var födda och uppvuxna i Bryssel. Majoriteten av de som blev intervjuade kom emellertid från andra länder. För dem var det olika tillfällen som gjorde att de hittade sin församling. Det var överhuvudtaget ingen som sa att kyrkan *inte* var en gemenskap. (En man utgjorde i det sammanhanget något av ett undantag med åsikten att det inte var någon skillnad på gemenskapen i och utanför kyrkan.)

Kyrkan definitivt är en gemenskap och gudstjänsten är en gemenskap med systrar och bröder i Kristus. (2)

En man berättade att gemenskap inte handlar om att dricka te efter gudstjänsten utan om att lära sig saker av varandra och att be för varandra i kyrkan(11). Respondenten tyckte det var viktigt med samhörigheten och pratade om kyrkkaffet efter gudstjänsterna som en möjlighet att se sina vänner i församlingen, men klargjorde att tedrickandet inte var ett huvudskäl till att besöka en kyrka.

En ung person sade att hon kände det som om hon var del i en stor familj då hon gick till kyrkan. Hon kom in på frågan om *expats* eftersom hon själv är en sådan, dvs. en person som lever långt ifrån sin egen familj. Då behövs ett nätverk av personer som man kan relatera till på en andlig nivå, speciellt i Bryssel, tillade hon. (4) I ett par intervjuer uttrycktes att det är viktigt att tillhöra ett sammanhang just eftersom en del av familjen inte bor i Bryssel och för att arbetsklimatet är tufft, särskilt inom EU-institutionerna, där några av respondenterna jobbade. En äldre kvinna beskrev församlingen *som en stor familj*. (10) Hon var inte ensam om detta uttryck – flera andra informanter sade samma sak.

En yngre man menade att människan sätter sig själv i riskzonen om hon inte integreras i församlingen. Respondenten menade att det är olyckligt att välja att stå utanför en gemenskap eftersom det inte finns någon som kan uppmuntra eller ge tillrättavisningar vid behov. Informanten förklarade att resultatet blir att denna människa inte växer eller blir balanserad och att det är därför kyrkor handlar om gemenskap. Denne man kände sig välkommen och hemma i den församlingen han gick till. (7)

En respondent sade sig ha upptäckt att inte alla har samma syn på gemenskap. Hon beklagade sig och uttryckte förvåning över att det fanns andra som bara vill umgås med sina landsmän. (10) En annan informant hade en liknande berättelse. Han menade att varje församling är en gemenskap och han önskade att gemenskapen skulle finnas även utanför hans kyrka, mellan olika kristna inriktningar. Denne man ansåg att även om det finns *små bråk* mellan kyrkorna är det ändå en enda tro i den kristna religionen. Han erkände att det även inom hans kyrka, den ortodoxa, inte alltid var så att människor samtycker. (8)

En man visste inledningsvis inte vad ordet *fellowship* betydde. Denne informant hade varit länge på samma plats och lärt känna så många människor. Informanten berättade att han upplevde sig vara tillsammans med andra vid nattvardsfirandet. Mannen sade att han och några andra i församlingen går ut efteråt och ta en öl, *som om det vore en klubb*, tillade han. Han betraktade gruppen i församlingen som vänner. (9) En annan respondent förstod inte heller ordet *fellowship* utan förklaring. Det var först efter att ha hittat synonymer till ordet *fellowship* som respondenten kunde uppfatta innebörden och reflektera över frågan om

kyrkan som en gemenskap. Samma respondent förklarade att hon såg den lokala församlingen som en *metafor för en stor kyrka*. (12)

Ett faktum var att merparten av de som intervjuades framhöll att kyrkans gemenskap är annorlunda än andra typer av gemenskaper. En av dessa informanter ansåg att hon kunde vara sig själv mer i än utanför kyrkan.

Jag har råd att vara mer öppet kärleksfull, stödja andra och le mera. (2)

Samma kvinna berättade att hon tror att hennes vänner utanför kyrkan skulle tycka att det blir *för mycket* för dem och de skulle känna sig obekväma om de skulle gå till kyrkan. Framför allt att visa varandra omsorg då de ber tillsammans under en gudstjänst vilket är vanligt i framför allt den församlingen som kvinnan tillhör. Respondenten kände sig mer avslappnad med sina kristna vänner i kyrkan och upplevde att den gemenskapen är öppen och att hon litar på dessa vänner. Kvinnan ansåg att man i församlingen inte jämförde sig lika mycket med andra som utanför i samhället, och hon upplevde att alla duger som de är i kyrkan. För henne var gemenskapen i kyrkan mycket annorlunda än gemenskapen på jobbet. (2)

Flertalet av respondenterna framhöll att den kristna gemenskapen har en annan dimension än gemenskapen i samhället för övrigt. En andlig länk finns emellan kristna människor, ansåg man.

Det som skiljer mellan kristen gemenskap och annan gemenskap är möjligheten att kunna be med varandra särskilt då om man har problem och kanske är fattig. (11)

En yngre kvinna berättade att hon och andra i hennes församling inte alltid var eniga i allt men att det fanns viktiga saker som enar. Hon nämnde att det är viktigt att uppmuntra andra och att läsa bibeln tillsammans. (4)

En ung man gav exempel på olika typer av gemenskap. Han berättade om sina vänner på gymmet, att de förenades av en stark vänskap. Deras mål var att komma tillsammans och träna. Informanten förklarade att det finns gemensamma intressen som gör att människor möts. Han fortsatte dock sitt resonemang med ytterligare ett exempel från ishockeyns värld:

En skillnad, menade han, var att det som hans hockeyvänner har gemensamt är ishockey, inget annat. Informanten tyckte att kyrkan var annorlunda!

Gud och tron är det som för oss samman, eftersom vi har gemenskap med Gud och varandra, annars kan det vara vilken klubb som helst!

Mannen berättade om vad som är unikt med gemenskapen i kyrkan och betonade att *Gud finns där i och det går inte att kopiera*, menade han. Det finns en helighet i kyrkan ansåg informanten och framhöll att den gemenskapen annars skulle vara profan. Mannen påpekade att det inte är gemenskapen i sig utan Guds helighet som är det genuina, och det är inte något som någon kan producera. (7)

En vanlig åsikt om den kyrkliga gemenskapen var att den är den mest jämlika gemenskap som finns. Denna uppfattning hade en kvinnlig informant och hon framhöll att alla, oavsett social tillhörighet – städerskor, professorer, tonåringar, gamla människor, – alla är välkomna i kyrkan. Det finns människor från alla samhällsskikt, sade kvinnan och de kommer för att de har något gemensamt.

Vem som helst är välkommen till kyrkans gemenskap, man kan komma som man är utan att bli värderad eller dömd.

Samma respondent sade att om det är en bra kyrka blir man accepterad direkt utan att behöva vänta på att få plats runt bordet. Kvinnan ansåg att detta utgjorde en skillnad i förhållande till annan gemenskap utanför kyrkan, särskilt om man jämför hur det är på arbetsplatsen. Hon berättar om situationen på arbetet där man, lite i sänder, kan lära känna liknande människor och visa vad man går för. Kvinnan tog upp ytterligare en gemenskap, nämligen den familjesituation som man föds in i. I en familj delar människor samma genetiska arv och uppväxten kan vara liknande, vilket innebär att där inte finns samma mångfald. Hon uppgav också att det i hennes grannskap fanns människor som tillhör en gemenskap och sådana som inte tillhör någon gemenskap. (1)

Att arbeta i EU-institutionerna kan vara stressigt. Fler än en respondent menade att det är tufft att jobba för EU eftersom det är stor konkurrens. En informant menade att människorna i kyrkan står för samma värderingar. Samma kvinna förklarade att det alltid var hon som fick

hålla tal då det var någon som har dött eftersom de andra visste inte vad de skulle säga i en sådan situation. Kvinnan hade arbetskamrater som också gick till kyrkan och deras relation är annorlunda än de som inte går till kyrkan. Hon var tacksam för gemenskapen i sin församling i Bryssel. Hon önskade att hon hade mer ork att ta hand om de som kommer nya till kyrkan men erkände att hon ibland var för trött att vara vänlig och att hon då istället valde att prata med de som hon redan känner. (5)

En man önskade att det inte vore någon skillnad i samhället, men tillade att de flesta inte talar om tro utanför kyrkan. Han tyckte att det inte var så lätt att börja tala om tro på arbetsplatsen. Respondenten förklarade att samtalen mest handlade om väder, semester eller intressen. De flesta, hävdade han, är inte villiga att avslöja sina innersta tankar, men det beror också på vem som finns framför en, förklarar han. Om det ges möjlighet så försöker han ta upp samtal om tro.

Det är annorlunda med vänner, så klart att är det skillnad på gemenskap utanför kyrkan och inom. (8)

En kvinnlig informant uttryckte följande tanke om kristen gemenskap:

Den som följer Kristi exempel, skapar en bättre värld, för tron är den stora skillnaden.

Kvinnan berättade om människor som kommer till hennes församling och som upplever en värme där. Hon framhöll att dessa människor främst av kommer av sociala skäl och de tror inte på Gud, menade hon. Hon menade att dessa besökare känner en atmosfär som de inte hittar någon annanstans. Hon beskrev det som att de känner sig välkomna och inte dömda, för *trots att alla har sitt bagage med sig.* (3)

En man hade en annan åsikt än de andra. Han såg ingen större skillnad på gemenskap i eller utanför kyrkan. Denne informant hade vänner som betydde mycket för honom i församlingen men kunde inte direkt säga mer än så. (6)

En medelålders man hade svårt att finna ord för vad som skiljer gemenskapen inom och utanför församlingen. Han lyfte fram mässan och sade att den är den viktigaste aktiviteten i församlingen, men inte den enda, ansåg han. Mannen beskrev träningen i en fotbollsklubb och menade att den gemenskapen är inte så personlig, även om vänskap och öldrickande är

trevligt i sig. Med troende människor är situationen helt annan för det handlar om en annan dimension. (9)

En kvinnlig informant började tala om vänskap och liknade kyrkan vid en *storfamilj* som ber tillsammans och hjälper varandra i svårigheter.

I en familj finns länkar, du är involverad fast det inte alltid är så att man älskar varandra.

Kvinnan berättade att i hennes församling deltar unga lika väl som gamla, med olika politiska åsikter, och dessa bör acceptera varandra. Respondenten menar att kyrkan *inte är ett territorium utan andlig mark*. Samma kvinna framhöll att hon var lycklig över friheten att tillhöra eller att välja att inte tillhöra en religion. Hon hänvisade till andra religioner som tvingar människor att tro med regler och lagar. *Det handlar inte om respekt*, säger hon till sist. (12)

Kategori 3. Geografiskt läge (Kyrkans tillgänglighet)

Geografiska faktorer, t.ex. att kyrkan låg nära hemmet, eller låg bra till med avseende på allmänna transporter, var en bidragande orsak till valet av kyrka för fyra svarande.

Geografiskt läge ansågs betydelsefullt för personer i fem av kyrkorna, men inte för medlemmar i den ortodoxa kyrkan.

En kvinna flyttade med sin familj till Bryssel och hon konstaterade följande i fråga om sitt val av kyrka:

Det var områdets katolska kyrka. (12)

En kvinna sa att hennes kyrka låg nära, ca 10-15 minuters gångväg hemifrån. (1)

En respondent berättade att det var hans vän som bjöd in honom till en mångkulturell kyrka i centrum. Det var en anledning till att han valde den kyrkan, men det spelade också in att det var lätt att ta sig dit med kollektivtrafik. (7)

En informant sa att han föddes och växte upp i det område där kyrkan ligger. Han har fortsatt att vara med i en och samma kyrka i hela sitt liv. (9)

Några av informanterna kunde ta tunnelbana, buss eller bil till sina församlingar. Det framkom att flera såg det som ett problem att det var svårt att få en plats att parkera. Flera framhöll dock att det är lättare att ta sig fram under söndagen eftersom trafiken är mindre då och de ansåg att de ofta inte hade några svårigheter att hitta parkeringsplatser.

Kategori 4. Familjeanknytning (Föräldrar/partners kyrka)

Kategorien familjeanknytning, d.v.s. familjens val av kyrka, var avgörande för att fem individer gick till en viss kyrka. Två respondenter berättade om vikten av att följa familjen till kyrkan och familjeanknytningen var en bidragande faktor till valet av kyrka för flera respondenter, särskilt för en kvinna som tidigare hade varit aktiv i den katolska kyrkan. En man berättade att hans far var en lekman i den anglikanska kyrkan, vilket är ungefär detsamma som att vara en äldste i andra kyrkor.

Min far är anglikan och det är jag med. (11)

En kvinnas förebilder var hennes föräldrar och mor- och farföräldrar. De hade alltid varit aktiva i kyrkan, och därför var hon med i kyrkan. När de flyttade till Bryssel gick hon med sin man till den katolska kyrkan. Hennes man går numera oftast till den lutherska kyrkan och ibland följer hon med honom. (12)

Den informant som alltid hade varit med i en och samma församling berättade om betydelsen av familjeanknytning:

Jag bestämde inte själv att komma, jag var en baby och mina föräldrar gick dit.
(9)

En annan respondent förklarade att hon under sin barndom var katolik men att hon gifte sig med en man från en annan kyrka än sin egen. Kvinnan följde med maken och hans föräldrar till en reformert församling. (3) Det fanns vissa informanter som föredrog andra kyrkor än de som de var uppvuxna i.

En nederländsktalande kvinna från Belgien valde en nederländsktalande församling för att hennes f.d. mans familj var engagerad i den kyrkan. Kvinnan hade själv fransktalande

bakgrund. En manlig respondent från Nederländerna gick till en församling där det talades nederländska för att hans fru och barn var aktiva i den kyrkan.

Kategori 5. Församlingsstruktur (Unga/gamla)

Tre informanter sade att kyrkan de gick till hade en församlingsstruktur som tilltalade dem, nämligen en stor andel unga människor eller unga familjer, och att detta var en bidragande anledning till att de ville vara medlemmar i den kyrkan. Den tilltalade främst de som själva var unga.

Många är i min ålder, runt 30 år och kanske lite äldre. (7)

Ett skäl till att en ung informant valde den speciella församlingen var att det fanns många yngre människor i församlingen. (4)

En informant sade att i hennes församling samlas olika grupper, familjer möter andra familjer och har aktiviteter och delar gemenskap med varandra. (10)

En äldre man berättade hur det var då han började bli aktiv i en församling. Han motiverade sitt val med att hans båda söner började delta i församlingens aktiviteter. Sedan fortsatte mannen att vara aktiv trots att hans söner inte längre var med i de olika grupperna i församlingen. (6)

Åldern spelar en stor roll i olika aktiviteter i församlingarna. De vuxna tar med sig sina barn till kyrkan och barnen är antingen med under gudstjänsten eller går i söndagsskola. En av de som intervjuades sade att hennes stora intresse då hon var liten var att sjunga med i församlingens barnkör.

En annan informant berättade att han var med sina jämnåriga i församlingen och de gick till mässan tillsammans. Informanterna angav ofta att under uppväxten var jämnåriga en orsak till att de stannade i församlingen. Ett annat skäl var att det fanns aktiviteter där som tilltalade dem. Yngre familjer som hade barn i samma ålder umgicks även på vardagarna. De hjälpte varandra genom att passa varandras barn eller göra saker tillsammans, familjer emellan. De yngre som inte själva hade barn gick ut efter gudstjänsten med andra i liknande ålder och fortsatte umgås för att äta tillsammans. En singel talade om att hon tyckte att det var lättare att

umgås med jämnåriga men för henne var det viktigt med medverkan i gudstjänsten där det fanns skiftande åldrar.

Kategori 6. Teologi/ritualer

Fem personer ansåg att det som sägs i gudstjänsterna, med andra ord den teologiska profilen, var ett skäl till att de vill fortsätta att gå till den kyrkan. Predikan samt bibelstudium ingår i denna kategori. Liturgin i kyrkan bidrog till att de flesta informanterna valde sina kyrkor. Tre personer ansåg att ett gemensamt mässfirande med andra var av stor betydelse – att vara ensam i en mässa kunde inte anses som en gudstjänst,

Det skulle inte fungera, för det rör sig om en interaktion med andra människor.

En informant värdesatte ritualer och bön tillsammans med andra kristna men medgav att hon kan fokusera på bönen bättre i sin församling än i makens församling. Samma kvinna berättade att hon känner sig mer hemma i en katolsk kyrka för att hon är uppvuxen med dessa ritualer. (12)

En av de som intervjuades berättade att hon hittade svaren och fann en djupare tro genom de ritualer som finns i den ortodoxa kyrkan.

Jag gick alltmer sällan till den katolska kyrkan och jag tänkte på många saker utan att finna de rätta svaren. Jag valde att konvertera till den ortodoxa kyrkan, jag fann tron. (10)

En yngre man fann att den ortodoxa tron är mera djup i sättet att fira gudstjänst och att be, men han är ändå mer van vid katolska kyrkan eftersom han var uppvuxen i den katolska kyrkan. (8) Samme informant sade att han går till den katolska kyrkan då och då.

Ritualerna i de olika församlingarna i Bryssel skiljer sig från varandra. I ett fall förklarade en ung informant att hon var nöjd med diskussionerna efter predikningarna. Kvinnan berättade att församlingen var indelad i små grupper och dessa möttes efter predikan så att flera skulle kunna komma till tals. Hon tyckte att hennes församling inte var traditionell, det vill säga att

det bara är en präst som talar, utan att det fanns möjlighet att samtala efter gudstjänsten om vad som har sagts.

..det som lärs där stämmer bra med vad jag tror på. (4)

En kvinnlig respondent var en av tre som menade att som kristen är det viktigt att komma tillsammans och att det finns grundläggande saker som man måste acceptera. Treenigheten, uppståndelsen, synd, bekännelse, omvändelse och förlåtelse. Hon menar att det var centralt i kristen tro. (2) Hennes åsikt delades av flera andra som ansåg att det måste finnas en gemensam bas för tron.

Dopfrågan tillhör både tro och tillhörighet. Dop och tro är centralt i kristen tro. Dop betyder också medlemskap i en församling och är ett synligt tecken på tillhörighet. I en av kyrkorna hade de båda personerna någorlunda lika synsätt om dopet fast de kom från olika länder och olika kulturer. En av dessa två klargjorde att hennes personliga förståelse av dopet är att det är något för de troende. Kvinnan förespråkade vuxendop, vilket kan förklaras som ett bekännelsedop. Hon minns dopet som meningsfullt och hela hennes familj var med och hela kyrkan var full. Senare hörde hon att en person hade blivit kristen under den dogudstjänsten. (2) En respondent hade vuxit upp utanför Europa. Dennes far hade bestämt att barnen skulle vara lite äldre då de döptes för att förstå vad dopet innebär, och därför döptes informanten då han var lite äldre. Informanten tycker att tro och tillhörighet är två ord som passar bra ihop med att förklara dopet och konfirmationen. Dopet står för tron och konfirmation står för tillhörigheten. (11)

En ung kvinna döptes som barn i England. För hennes del har synen på dopet förändrats sedan hon blivit vuxen. Hon menade att vuxendopet är en symbol och att personen bekänner en tro på Jesus, därför är det rimligare med ett bekännelsedop än med ett barndop, säger kvinnan. För henne var konfirmationsundervisningen ett gott redskap för att vara säker att unga människor förstår vad kyrkan tror på.

Ibland verkar det som unga människor går till kyrkan och hör olika saker här och där, det vore värdefullt om det finns en kurs i grundläggande saker om tro. (4)

En ung man framhöll att dopet betydde mycket och konfirmationen mindre för honom eftersom han var uppvuxen i en protestantisk kyrka. Han ville inte att hans vänner skulle säga att han döptes för hans föräldrar ville detta, det var därför han väntade till dess han var myndig. Mannen beskriver dopet som en bekännelse, som en konfirmation. Respondenten återkommer med uttrycket *val* flera gånger under intervjun. Han tycker att det är ett val att följa Jesus och att överlåta sitt liv till honom. (7)

En annan informant var döpt i en frikyrka men hon hade inte konfirmerats på traditionellt lutherskt sätt som hon uttrycker sig, *hon har inte läst för prästen*. Kvinnan minns att hon döptes som en ung kvinna och *fick en känsla likt den att gifta sig och tillhöra en familj*. Informanten framhåller att hon känt sig som ett Guds barn före dopet men att bandet stärktes genom dopet, och hon ser tillbaka med glädje:

När jag ser tillbaka på dopet betraktar jag det som en sorts ryggrad för mig som kristen och döpt (1)

En annan respondent menade att hon kunde förstå de församlingar som döper vuxna men ansåg att det som var mest naturligt för henne var barndopet. Hon konstaterade emellertid följande:

Huvudsaken är att människor döps!

För henne som kristen var det något som fattades vid en s.k. namngivning utan dop och hon menade att det var inte samma sak som ett dop. Kvinnan tyckte att dopet är som en märkning eller en symbol från Gud som kan tolkas som att barnet är Guds, och sedan blir konfirmationen ett förverkligande av tron. Respondenten berättade om sitt eget konfirmationsläger som inte betydde något speciellt då. Hon betonade att hon inte var intresserad eller berörd utan bara lycklig över att åka iväg hemifrån. Respondenten såg sina vänner finna Kristus under ett sådant sommarläger och dessa förändrades helt, berättade hon. I respondentens hemland är det konfirmationen som är den största *outreach* som kyrkan gör. Hon anser att konfirmationen når inte bara kärnfamiljen utan även andra personer med anknytning till den tonåring som konfirmeras. Flera kommer till kyrkan som inte brukar gå dit annars. (5)

Två informanter, en ung man och en äldre kvinna har båda lämnat den katolska kyrkan för den ortodoxa kyrkan.

När vi döps, sänks vi ned i djupt vatten som om vi skulle dö fysiskt, även om det är början av vårt fysiska liv. Vi blir pånyttfödda, återfödda till ett spirituellt liv i Kristus, utan synder.

Dopet, ansåg respondenten, är en gåva från den Helige Ande. Han betonade att i den ortodoxa kyrkan ges *ett paket* vid dopet, det vill säga att man samtidigt tar nattvarden och blir konfirmerad. Informanten förtydligade att det inte är samma sak i den katolska kyrkan eftersom konfirmationen där sker senare. (8) Den kvinnliga informanten uppfattade dopet

som att dö men bli befriad och förnyad.

Det var en stor händelse i hennes liv. Kvinnan berättade om *smörjelsen* som hon fick då hon konverterade till ortodoxin. Informanten säger att hon slutade ifrågasätta och lämnade bakom sig många frågor som inte hade fått svar. Hon menade att det inte längre var hennes huvud som skulle leda henne på trons väg. Kvinnan fick ett andra namn vid detta tillfälle men hon ville inte ändra det namn som hon hade fått av sina katolska föräldrar. Det är en tradition i den ortodoxa kyrkan att byta namn, och man får en möjlighet att välja ett helgons namn. Därför valde kvinnan ett dubbelt namn och pekar på att det är en rikedom att identifiera sig med ett helgon. Respondenten återkom till händelsen som en upplevelse av befrielse, glädje och ljus under den pingstsöndag då hon blev konfirmerad och accepterad i den ortodoxa kyrkan. (10)

Vid barndop är det föräldrarna som väljer för barnet.

Konfirmationen är ett personligt uttryck för vad man tror på när man är gammal nog, sade en respondent som vuxit upp i en katolsk kyrka som ung och som döpts som liten. (3) Samma åsikt hade en manlig respondent: han ansåg att dopet är gjort för spädbarnet och det är föräldrarnas ansvar att barnet blir medlem i församlingen. Respondenten förklarade att då en person är vuxen kan denne själv besluta att bli döpt och då blir det har en annan betydelse. Han betonade konfirmationens betydelse för den person som blev döpt som barn, och ansåg att konfirmationen är som mera vuxen samtycka till vad föräldrar bestämde för det lilla barnet.

Man går åt samma håll och tar ansvar och bestämmer att stanna i den gruppen av människor i den gemenskapen.

Att bli medlem i en församling och att bli konfirmerad är samma sak, menade han. (9)

En kvinnlig respondent berättade att hon var mellan 4 och 6 år gammal då hon frågade sina föräldrar:

Varför döpte ni mig utan min vetskap?

Hon berättade att hon ville bli döpt därför att hon själv vill bestämma men föräldrarna svarade att dopet redan var gjort men sa att det fanns en möjlighet att bekräfta det senare i samband med konfirmationen. Informanten konstaterade att hon själv döpte sina barn tidigt utan att fråga dem. Kvinnan förstod senare att det är föräldrarna som tycker det är vackert och fint att inkludera familjen i barndopet. Sönerna har protestantiska religionslektioner i skolan. De går även till en katekumenatklass i den katolska kyrkan i Bryssel. Vidare berättade kvinnan att hon och hennes man frågade den katolske prästen om det skulle vara ett problem för honom om barnen går till en annan kyrka? De frågade samtidigt pastorn i den protestantiska kyrkan om det skulle uppstå problem om sönerna tar nattvarden i en katolsk kyrka. Både prästen och pastorn sade att det inte var något problem. (12)

En äldre man berättade att han varken var döpt eller konfirmerad men han poängterade att han är medlem i kyrkan. (6)

Några av de intervjuade ansåg att både bekännelsedopet och vuxendopet är positivt. En av informanterna uttalade en besvikelse över en församling som inte accepterade hennes syn på dopet. Det var en av anledningarna till att denna informant slutade att vara aktiv i den församlingen. Kvinnan upplevde att barndopet var en fin tradition och insåg att hennes kultur har påverkat hennes syn på dopet.

Majoriteten av respondenterna hade döpts som barn, någon menade att bekännelsen är viktig och att valet att själv ta ställning är a och o.

Kategori 7. Prästens roll

Prästen var skälet för tre respondenter att vara med i den kyrkan de hade valt. Prästens roll framkom tydligast i den ortodoxa kyrkans informanter. Det var förhållandevis lite kommentarer från övriga respondenterna i de andra församlingarna. Några informanter sa att de upplevde en frihet att diskutera efter predikan vad det konkret betydde, det som pastorn hade sagt.

En respondent förklarade att hon bytte församling då en gammal präst slutade och en ny ung präst kom. Kvinnan ansåg att det inte var samma sak längre, hon kom överens med den unge prästen men saknade något, och därför bytte hon kyrka. Kvinnan sade att hon numera lever mer djupt i sin tro i prästen X församling. Informanten berättar att människor kommer till deras församling för de har hört av andra att prästen X är fantastisk och predikar mycket bra. Några kommer bara någon gång för de känner att de andra i församlingen har en tro och tillhör gemenskapen. Kvinnan undrade själv varför det är så med följande frågor:

Fångade vi inte in dem, ställde vi inte personliga frågor?

Kvinnan nämnde att prästen bjuder in till bibelstudium för vuxna. Hon menade att det fanns en stark och djup tro på den gudomliga liturgin i församlingen och hon trodde att detta kan vara för *krävande* för nykomlingar. Vidare sade hon att inte alla tror på samma sak.

Informanten uppfattade det som att vissa människor förväntar sig lite av att livet och att tron inte räknas i deras liv. (10)

En annan respondent nämnde att han kommit tillbaka till Belgien efter en utlandsvistelse och fann en ny präst i församlingen där han hade varit med i tidigare.

En ny präst var ansvarig, och jag har funnit att det är en plats där jag vill fortsätta att fira gudstjänst. (8)

Denne informant berättade att han fick höra av andra personer att det fanns en ny präst i den församling som informanten tidigare var medlem i. Denne man blev glad över att just den prästen var ansvarig för den församlingen eftersom prästen var ung och mycket populär bland såväl gamla som unga församlingsmedlemmar.

Kategori 8. Kulturen/traditionen

Det var tre informanter som uttalade sig om kulturen. Med kultur avses i detta sammanhang kopplingen till hemlandets traditioner och seder samt erfarenhet eller engagemang i hemlandets kyrkor. En annan av de tillfrågade berättade att det var vanligt i Belgien att skicka sina barn till kyrkan på söndagens morgon. Hon var tidigare med i den katolska kyrkan och menade att det var en katolsk kultur att varje söndag gå till mässan. Kvinnan var inte nöjd med att hon blev ivägskickad varje söndag eftersom hennes föräldrar inte följde med. Men trots att hon tyckte att föräldrarna borde ha föregått med gott exempel fann hon att det var roligt att få vara med och sjunga i församlingen. (3)

En informants bild av lutherska kyrkan var att människor såg varandras ryggar. Kvinnan menade att kulturen eller traditionen i de lutherska församlingarna som hon hade erfarenhet av var att folk inte var särskilt delaktiga i församlingarna, förutom att sjunga med i psalmerna. Hon tänkte att det var annorlunda i en liten stad än i en storstad. (1)

Det var fler än en som talade om fina traditioner i kyrkorna. En informant trodde att många människor vill ha kyrkbröllop och begravningar i kyrkan för att det är en vacker ceremoni som ger en känsla av tillhörighet. En man hade en känsla av att många människor har en tendens att tillhöra en kyrka för traditionens skull eller för att det är en vana i deras land där de växte upp.

De säger att de är kristna men vad tror de på, och varför?

Mannen säger att om han själv inte trodde på Gud som han gör då skulle han inte tillhöra den kyrkan han är med i. Enligt denna man var det sorgligt att gå till en kyrka för att möta liknande människor som han själv eller möta andra från samma land som han själv. Han menade att det handlar om en social aspekt. Han säger att detta inte är bra. Respondenten fortsatte sitt resonemang om människor som bara är med sina egna landsmän, det kan vara ryssar, rumäner, greker och andra:

De ser sällan andra än prästerna och biskoparna och det är inte alltid så roligt.

Respondenten menade att man behöver ha ett öppet sinne och viljan att förstå vad tro är och på så sätt fördjupa tron. Informanten hade olika idéer för hur man skulle kunna skapa en

öppen kyrka. Mannen menade att man skall börja med att möta andra personer. Han berättade om olika grupper av unga ortodoxa som möts varje sommar och sysslar med olika projekt. Informanten sade att kyrkorna har gjort utvärderingar och de har konstaterat att arbetet har varit bättre organiserat i *open minded countries*. Han tar Rumänien som ett exempel, där det var svårt men intressant, konstaterade han. Rumänien är inte lika öppet som andra länder i Europa då det gäller ekumeniken, tyckte informanten. De som kommer till dessa möten är 17–30 år men det är bara möjligt att komma dit om man är ortodox. Detta var en exkludering som informanten inte var nöjd med. Det hade varit bättre, konstaterade han, om det hade varit likt Taizé, en plats med många kristna från olika kyrkofamiljer. (8)

En kvinna i medelåldern sade att dopet är ett tecken med vilket föräldrarna vill visa för församlingen att de önskar att deras skall växa upp i den kristna traditionen. Konfirmationen är, enligt henne, ett sätt att säga att man är lycklig att tillhöra denna tradition och denna kristna församling (3). En respondent från en annan kyrkofamilj uttryckte det så att valet av barndop eller vuxendop är en kulturell fråga. I det land hon kom ifrån är det mest vanligt med barndop. (5)

Vissa informanter nämnde inte tradition eller kultur i samma utsträckning som de övriga som blev intervjuade. Det var förhållandevis flera medelålders eller äldre som tog upp traditionen som en viktig del av församlingens uppdrag. Det som kan tilläggas är att flera av respondenterna hade bytt församlingstillhörighet. Några har blivit anglikaner, lutheraner eller blivit medlem i den reformerta kyrkan i vuxen ålder från att ha varit med i frikyrkor som barn.

Kategori 9. Social profil (Diakonal inriktning)

Två personer pratade om *en tjänande kyrka*, behovet av att engagera sig för andra personer som behövde stöd och hjälp, t.ex. särskilda projekt för att stödja de fattiga i centrum. Samma församling har ett arbete med barn och ungdomar som får vara med i olika aktiviteter under sommaren tillsammans med andra. En del kan ha sportaktiviteter och hjälpa andra som har behöver stöd. Många kyrkor i Bryssel går samman för att uppmuntra de unga som inte har råd att åka på semester eller dylikt. Handikappade, äldre, hemlösa, asylsökande, och de som har varit utsatta för våld får stöd genom olika projekt med utgångspunkt i en församling.

Denna församling har ett starkt hjärta för att tjäna andra. Några kyrkor, enligt min erfarenhet, du går dit och ingen säger hej och ingen introducerar sig eller välkomnar dig. Kanske att de gör något av detta andra men det tar ett år innan du blir inkluderad i en aktivitet av tjänande. (7)

En respondent uppskattade att församlingens medlemmar hjälper varandra, speciellt i perioder i livet då det är svårt. Kvinnan tillade att det är viktigt att vara säker på att den person man vill hjälpa är öppen för att ta emot hjälpen. Hon upplevde ibland att inte alla vill ta emot hjälp från kyrkliga representanter, det kan vara känsligt att erkänna att *man är svag*. (3)

En annan informant berättade om aktiviteterna i sin kyrka och ansåg att det fanns många som hjälpte varandra. Det var lättare, ansåg denne man, att vara med i en grupp där alla känner varandra och vet att det ibland kan finnas någon som behöver stöttas. (9)

En man var stolt över att det finns mångfald i hans församling och underströk att tron är det som håller dem tillsammans. Han sade att människor i både den församlingen han kommer ifrån och den som han är med i dag, omfamnar varandra och hjälper varandra. (11)

De som framkom från flera av de som blev intervjuade var att det fanns en mer emotionell attityd mellan medlemmarna i församlingarna än utanför. Omfamning, frågor om hur människor mår och har det i livet. På flera sätt liknar informanternas upplevelser varandras. Informanterna berättade om erfarenheter som liknar diakonalt arbete men ordet diakoni togs sällan upp. Stödja andra, tjäna andra var meningar som uttalades av en hel del informanter.

En kvinna tyckte att det i den församling där hon är medlem ibland finns tillfällen då hon själv ger hjälp, och ibland tar hon emot. Respondenten såg många unga familjer i den församlingen hon är verksam i som hjälper varandra då det är någon som skall flytta eller om någon behöver barnpassning eller ibland om någon har behov av något då denne är sjuk. (10)

En respondent började tala om vänskap och folk som hjälper varandra i svårigheter. Samma respondent menade att det inte alltid är så att man älskar alla i sin församling, men det finns något som gör att människor vill göra något för någon annan. (12)

En respondent ville att kristna i större utsträckning bör tänka på vad Jesus talade om. Hon förklarade att Jesus talade om sociala orättvisor, skillnaderna mellan rik och fattig, och det är något som kristna skall fokusera på och en fråga där de bör säga sanningen.

Stå upp för andra, ta hand om varandra, ge styrka och vishet från Gud!

Då hon var ung handlade kristendomen mycket om vilken musik man inte skulle lyssna på eller förbud mot att använda make up och sådana (i hennes mening) oväsentliga ting. Hon förstod inte varför kristna verkar bry sig om hur människor prioriterar vissa frågor men inte andra frågor. Så t.ex. väljer man att diskutera homosexualitet, men nämner aldrig sociala orättvisor. Kvinnan poängterade att det är bättre att bry sig om andra människor som har problem än att fokusera på syndakatalogen över vad man får göra eller inte göra.(1)

De yngre informanterna nämnde *tjänande* medan de som var medelålders eller äldre talade om att hjälpa någon eller bli hjälpt av någon.

Kategori 10. Kristen tro

På frågan om de tror på en högre makt var det en mycket stor andel som svarar ja. En man la ut texten mer än någon annan och menade att det definitivt finns en högre makt, han trodde på *den högsta makten*. Samme man gick in på sin erfarenhet som advokat och nämnde termerna makt, auktoritet och hierarki. Den högsta makten i rättsordningen är institutionen, förklarade han och pekade på att det i världen finns presidenter och kungar, och över allt finns Gud. Han tror på en högre makt som har en specifik identitet. (7)

En informant sade att hon inte trodde att det fanns en högre makt, men hon menade att *Kristus är den högsta kraften*. (5) En kvinna nämnde ordet *superior* men ville inte använda begreppet en högre makt. (10) Ytterligare två respondenter svarade att det i första hand är en definition av kärlek. (3) (12) En man ansåg att det var en svår fråga, han visste inte vad han skulle säga om tron, men han trodde på änglar och menade att de är här men osynliga. (6)

Respondenterna tolkade begreppet *en högre makt* som Gud. En man hoppades att det finns en Gud men framhöll att *ingen med säkerhet vet om Gud finns*. Samme informant föreställde sig att om man är uppvuxen i kyrkan och varje år hör samma saker, så kanske man kan tro mer än vad han själv gjorde. (6) Liknande uppfattning hade en annan informant som sade att han försökte tro på Gud men att det var svårt att tro på allt i bibeln och på vad Jesus hade gjort.

Vi kan aldrig vara säkra, vi måste försöka tro. (9)

En ung respondent sade att han kände sig utmanad i sin beskrivning av Gud. Han ansåg att Gud är över allt och det finns inga ord att förklara vem Gud är. (7) Någon av dem som var med i församlingarna i Bryssel hade en stark tro på en Gud.

Det är Gud och att Han är obeskrivlig.

Så uttryckte sig en äldre informant. Kvinnan sade att hon inte skulle kunna tala om Gud om hon inte har blivit berörd av Honom. Hon kände sig älskad av honom flera gånger per dag i små ting. (10)

Flera andra informanter beskrev denna makt som Gud. En kvinna sade att hon trodde att de som inte tror på Gud måste vara väldigt ensamma! (3) En liknande inställning hade en man som också tyckte att han inte kände sig ensam eftersom han upplevde att Gud var med honom. I några fall berättade informanterna hur de kände sig trygga för att de har en tro.

En informant pekade på dilemmat med Gud som finns överallt och påstås vara allsmäktig. Själv kunde han inte tro att det alltid är Guds vilja som sker i världen, särskilt i Syrien eller i Afrika. (6) Han tvivlade och tyckte det var svårt att tro på en Gud.

En kvinna sade att hon trodde på skapelsekraften och den stora kraften som gav världen liv. Hon räknade upp frihet, förtroende och förbarmande som exempel på yttringar av denna kraft. Kvinnan ansåg att denna högre makt inte kontrollerar oss. Hon förväntade sig inte att Gud skulle förändra hennes liv i morgon. Kvinnan upplevde Gud som en far eftersom han har gett henne livet och hon är inkluderad i skapelsen. (12)

Svaren varierade när det gällde vad tro innebar för informanterna. En menade att det var möjligt att tro på något även om det inte är vetenskapligt sant. (11)

Tro är att placera sig själv i en position där du säger att jag är beredd att acceptera att Gud existerar. (2)

Ord som att *lita på*, *göra val* används av andra intervjuade män och kvinnor i undersökningen. Många informanter talade om bibeln som Guds ord. En del nämnde profetior i bibeln och någon nämnde förtroende.

Det gäller att lita på Gud, lita på att hans löften kommer att besannas även om vi inte kan se det. (4)

En respondent tänkte på övertygelse då han hör ordet tro. Han tar ett exempel med ett barn som får veta att om han faller ur stolen så är någon där och fångar honom. Barnet har en tro i sitt hjärta att någon kommer att fånga honom, han förstår inte saker och ting men han vet i huvudet och i sitt hjärta att han kan lita på denne någon. Så upplevde mannen sin tro på Gud. Det handlar om tillit. (7)

För en annan informant innebar tro ibland en försäkran och andra gånger ett val. Denna respondent menade att det finns två sidor av kristen tro, ett *accepterande* som inkluderar *försäkran* och *val*. Kvinnan kände att det vissa dagar var mer uppenbart att det finns en Gud. Samma kvinna använde begreppet *pro et contra* (för och emot). Det finns skäl för båda åsikterna, och man kan välja aktivt eller singla slant – hon hade valt att tro. Informanten förklarade vidare att det först och främst gällde att acceptera en existerande Gud och hans goda vilja samt hans kärlek till människan. Nästa steg rör vad man gör i livet, hur ens tankar och attityder reagerar på detta accepterande. För henne var tro en försäkran, ibland stark och ibland som en absolut visshet, och ibland ett vacklande mellan dessa två. (1)

En respondent berättade att hon kom ihåg den tid då hon inte trodde. Hon kände det då som att hon hade en tomhet inom sig. Kvinnan tänkte dock efter och menade att det kanske är en *kliché* och att det har sagts tusen gånger förr.

Det är som om det finns en styrka och frid inom en och att denna styrka inte kommer ifrån en själv utan från Gud.

Kvinnan framhöll att tro för henne var något som tar bort rädslan för att dö eller bli äldre. Trots detta erkände hon att det fanns dagar då hon slogs med Gud om saker och ting men hon upplevde sig aldrig ensam eller förtvivlad. Respondenten poängterade att tron är det bästa som har hänt henne och det fick henne nästan att vilja gråta att tänka på vad som hände för länge sedan, den 6 januari 1996. Respondenten berättade om sin omvändelse, och det blev en förändring i hennes liv. Hon menade att hon varken var agnostiker eller ateist men tron fanns inte där före den tidpunkten. Hon var ingen direkt sökare utan var mer lagd åt det filosofiska hållet. Hennes dåvarande liv var gott men något inom henne förändrades från den dagen i januari och hon framhöll att detta var en gåva som alltså väckte starka känslor. Omvändelsen hände i en kyrka i hemlandet och när hon kom tillbaka till Bryssel berättade hon nyheten för alla på kontoret där hon jobbade. En del gratulerade, andra hoppades att hon inte skulle börja predika för dem varje dag. Hon medgav att det i början var som en

tremånaders smekmånad men det hade sedan dess varit en lång väg med många svårigheter. Hon framhöll att tilliten att be fanns kvar. Hon avslutade sin berättelse med att framhålla att det nu finns en mening med hennes liv. (5)

En respondent som intervjuades menade att tro var ett sätt att leva livet med en bekännelse. Det är något mitt emellan vad man hör, kommer ihåg och har lärt sig. Han tyckte att alla människor tror på sitt sätt. Om han skulle göra en sammanfattning av sin tro skulle den innefatta tron på en Gud och på Kristus och Kristi uppståndelse:

Faktum att Kristus dog för oss alla, att han offrade sig själv och kom tillbaka till livet för att rädda oss alla. (8)

En kvinna förklarade tillit och förtroende som att ha förtroende för någon utan att vara naiv men ha respekt för varandra.

Tro är inte att vara upptagen med att försvara sig själv. Tro på någon är att börja älska någon eller bli vän med någon.

Ända sedan kvinnan var liten hade hon alltid känt att Gud var närvarande i hennes liv. Gud såg hon som den förste och den siste, den som alltid har omsorg om henne. Kvinnan betonade att tillsammans med Gud är hon aldrig rädd för någonting. (10)

En annan informant formulerade sin tro som en förvissning om att aldrig vara ensam. Hon ville, fast det var svårt, erkänna hon, gå den väg som Jesus visade. Då dök frågan upp:

Hur långt kan man gå i detta sätt att leva, om man skall göra som Jesus sa att lämna sin familj och följa honom?

Hon svarade själv på sin fråga och menade att det inte var möjligt för henne som har sin familj att tänka på. Om man skall följa bibeln så måste man gå ännu längre än dagens riktlinjer, ansåg hon. Tro för denna kvinna var något personligt. Hon ansåg att varje person har sitt eget sätt att tro men det är en styrka att veta att andra personer runt omkring tror, inte alltid på exakt samma sätt, men att det finns en gemensam bas. Hon tyckte att det finns olika sätt att utöva sin tro. (3)

En man konstaterade att det finns personer som tror och han funderade på om dessa lever ett lättare liv. Han ställde sig frågan om det är Guds vilja att bli någon blir sjuk. Han konstaterade att han hade levt tre år längre än sin fru, och han undrade om det var Guds vilja att hans fru skulle dö före honom.(6). Han var inte helt ensam om att tvivla. Även de informanter som menade sig ha en tro, tvivlade ibland i samband med något som hade skett, och funderade på om det var sant det som stod i bibeln.

En annan informant sade följande:

Tron får vi genom våra föräldrar, från våra religionslärare och från våra präster.

För honom var tron något som har getts vidare från person till person, sant eller falskt. Han ville säga att han trodde på Gud men att han inte trodde på allt som sägs i kyrkan.

Respondenten var medlem i en katolsk kyrka men gift med en lutheran och han konstaterade att det är nästan ingen skillnad på dessa två kyrkor. Han ansåg att varje kyrka består av en grupp människor som gör sitt bästa, och huvudpersonen är Gud. Mannen tyckte att det var bra att människor försöker att nå samma mål, men på olika sätt. (9)

En kvinna beskrev sig som lycklig eftersom tron alltid hade funnits där. Informanten hade aldrig förlorat tron men sade sig däremot ha förlorat kontakten med kyrkan. Särskilt då hon flyttade från sitt hemland. (12)

Det var två informanter som tog upp religionslärare och deras betydelse för att förmedla tron. I Belgien väljer eleverna om de skall ha ortodox, katolsk eller protestantisk religionsundervisning redan från lågstadiet. I den katolska kyrkan går många till sin första mässa då de är 6 år gammal. Det skiljer på undervisningen i den ortodoxa och den protestantiska kyrkan. Särskilt i den protestantiska kyrkan är konfirmationen senare, då barnen är 14-15 år. En kvinna berättade om sin omvälvande omvändelse som medförde att hon fick mening med sitt liv. Tron var för övrigt något som många ansåg hade med val att göra. Det var flera som uttryckligen berättade om att de fick bestämma sig att tro fast det inte alltid var helt enkelt eller givet.

De diskussioner som fördes om begreppen synd och uppståndelse kommer inte att redovisas i denna undersökning, eftersom de är inte lika relevanta för temat som de övriga frågorna om tillhörighet.

Kategori 11. Delaktighet

Flertalet respondenter använder olika ord som rör delaktighet. En ung kvinna berättade att hon slutade att besöka en församling för att hon inte fick vara med att ta beslut.

I förra kyrkan jag gick till passade jag inte in i. Det hände att jag inte fick så mycket att säga till om angående lovsången.

Samma kvinna nämnde sin nuvarande församling där många känner sig delaktiga. Hon talade om projekt där hemlösa får stöd och hjälp och de får *känna sig inkluderade*. Kvinnan medgav dock att det var en utmaning. Hon trodde att dessa hemlösa ha en känsla av att kyrkans folk dömer dem och att det finns regler i kyrkan som gör att dessa människor inte känner sig accepterade. Hennes församling uppmuntrade till en personlig tro istället för att vara dömande mot andra. Det finns många unga människor som kommer till Bryssel kanske bara tre månader och man vet inte om de är kristna, påpekade hon. Dessa besökare välkomnas ändå och får en uppgift i församlingen.

Det som märks i vår församling är att alla kan göra något för någon.

Det är viktigt, säger denna informant, att det inte bara handlar om predikan i kyrkan utan även om att ta ansvar för dem som är fattiga eller sjuka. Hon avslutar med några ord som var viktiga för henne, nämligen vikten av att uppmuntra andra! (4)

En annan informant kände att hon trivdes bättre i Bryssel än i den staden hon kom ifrån eftersom hon i Bryssel får vara med om att fatta beslut, vara delaktig i församlingen. Det visade sig att denna kvinna hade varit engagerad i olika frikyrkor men valde att vara med i en församling som har färre medlemmar och därmed erbjuder större möjligheter att ta ansvar. (5)

En annan respondent talade om aktiviteter i församlingen och berättade att han fick en förfrågan om att bli församlingens kassör. Samme man hade sedan fortsatt att vara aktiv i mer än 30 år, mycket för att han hade en uppgift i församlingen. (6)

En del informanter talade om delaktighet på olika plan. En kvinna framställde bilden av ett familjeföretag och där man kan vara Guds representant i särskilda situationer. Hon menade sig kunna vara delaktig i vad han (Jesus) skulle ha gjort i liknande situation och ta ansvar. (1)

En annorlunda syn på att vara delaktig kom från en kvinnlig informant. Hon var stolt över att ge sina söner möjligheten att inte bara att vara åskådare, d.v.s. att vara utanför mässan och bara se på.

Att delta betyder att ta nattvarden, och det gjorde sönerna. (12)

En informant berättade att hon av en händelse kom in i en gudstjänst där många var med. Den kallas för St Thomasmässan. Då får alla som vill vara med delta, Därför är det ett exempel på en verklig gemenskap i en luthersk kyrka, tyckte denna informant. (1)

En respondent satte fingret på svårigheten med att många unga människor kommer till Bryssel för kanske bara tre månader. Det är en naturlig del av livet i Bryssel där många flyttar ofta. Det är framför allt inom EU-institutionerna som det finns praktikanter som stannar bara en kort tid. En del av dessa praktikanter försöker att få andra projekt för att stanna i Bryssel. En respondent upplevde att det inte alltid var givet att gå fram och hälsa på de nya besökarna. Hon erkände att det är lättare att gå fram och tala med de personer som hon redan känner. Hon och andra respondenter tyckte att det var trist att ta farväl av så många nya bekanta, så ofta! Några informanter uppmärksammade svårigheten att engagera personer som kommer till Bryssel för en kort tid. Det är en utmaning för församlingarna, menade särskilt de unga informanterna.

Kategorierna gemenskap och social profil liknar kategorin delaktig. Ordet delaktig betyder att ha del i något, medan begreppet social är besläktat med solidarisk, sällskaplig. Synonymer till gemenskap är samhörighet och samvaro. Alla dessa tre kategorier av ord är av samma natur men de har lite olika nyanser. Social profil/diakoni handlar om att göra något för någon medan delaktighet rör känslan av att tillhöra gruppen.

Sammanfattning av kategorierna

Strävan i mitt arbete med uppsatsen har varit att se på upplevelsen av tillhörighet i olika församlingar och att diskutera vad människor menar med en tro i en församlingskontext. Därför blev mitt tillvägagångssätt att ställa frågor angående tillhörighet och tro. Svaren på dessa frågor har sammanställts med avseende på elva faktorer och delats upp i tre grupper, nämligen *personliga upplevelser*, *församlingens kännetecken* och *existentiella aspekter*. Materialet blir på ett mer överskådligt sätt redovisat genom att kategorierna delas in i dessa tre grupper.

De tolv informanterna i Bryssel framhåller att församlingens funktion är att vara en plats där människor upplever **gemenskap**. Gemenskap har olika former, *värdegemenskap*, *arbetsgemenskap*, *intressegemenskap* och *församlingsgemenskap*. Två exempel på värdegemenskap kan ges med utgångspunkt i två informanters erfarenhet. En kvinna berättade om sin uppväxt, där vissa människor i hennes församling blev exkluderade för att de använde smink eller spelade kort. En annan kvinna berättade om att det i hennes församling betraktades som en dödssynd att bli med barn före äktenskapet. Två manliga informanter tog upp aspekter som kan ses om exempel på en intressegemenskap, nämligen att samlas för att spela fotboll eller ishockey. Några av de informanter som jobbade inom EU-institutionerna berättade om arbetsgemenskapen, som de betraktade som mycket mer krävande än församlingsgemenskapen. De menade att de i församlingen kunde vara sig själva, de kunde vara mera naturliga. Andra respondenter talade om kvaliteten på gemenskapen i församlingen. Flera hade samma upplevelse av att det fanns en annan dimension i församlingen än i samhället utanför. Resonemanget från en av respondenterna beträffande gemenskapen i församlingen var att *omsorgen och glädjen skulle kännas för överdriven* av hennes vänner som inte är medlemmar i församlingen. Respondenten berättade om hur hon visade omtanke i högre grad innanför än utanför församlingen. Denna uppfattning delades inte av andra gällande glädjen och värmen från de kristna. Denna glädje var istället skälet till att nya besökare fängslades av den speciella atmosfären i församlingen. En paradox kan det tyckas.

Både män och kvinnor uppmärksammade att det var fantastiskt med delad gemenskap mellan olika generationer i församlingarna, vilket alltså är en aspekt av **församlingsstrukturen**. Det fanns en mångfald av människor som hade olika politiska uppfattningar men en *andlig gemenskap* förde dem samman.

Informanterna i Bryssel reagerade negativt på synen på kyrkan som leverantör av tjänster och nationell kultur och tyckte att viljan att träffa sina landsmän inte var ett tillräckligt skäl att välja kyrka. Andra menade det motsatta, att **kulturen och traditionen** var mycket betydelsefulla. Det fanns informanter som upplevde glädjen att höra sitt **språk** och dessa var lingvister!

Liturgin är lättare att följa då man kan språket, antydde en informant. En annan respondent berättade att det inte passade henne att klappa i händerna eller göra för mycket väsen av sig. Vidare pratade de som blev intervjuade om vikten av **teologi/ritualer**, särskilt hur prästens firar söndagens mässa. Eller stora högtiderna som jul och påsk. **Prästen/pastorn** hade en mindre **roll** att spela i denna intervjuundersökning eftersom det inte kom upp någon fråga om

hans/hennes roll. Kyrkans **geografiska läge** var inte så viktigt, de flesta bodde relativt nära kyrkan eller kunde lätt ta sig till kyrkan med tunnelbana eller buss. Hälften av respondenterna berättade att de hade bytt kyrka. Någon hade gått tillbaka till sin familjs kyrka. Nästan alla som blev intervjuade sade att de hade varit med länge i en och samma kyrka.

Familjeanknytningen, dvs. att det var föräldrarnas eller partnerns kyrka, hade en viss betydelse. Särskilt viktigt var partnerns val av kyrka. En berättade om sina morföräldrars engagemang en annan nämnde att han ville följa i sin fars fotspår.

Den diakonala inriktningen, den **sociala profilen**, talades det om bland de yngre informanterna. De äldre berättade om hur de hjälpte andra människor, mest i församlingen. Begreppet *tjänande* togs upp av personer som var aktiva i en frikyrka. En respondent tog upp **delaktigheten** och menade att den är viktig i församlingen. En kvinna berättade att när hon bodde i Tyskland kände hon sig utanför eftersom hon kom till en annan församling med andra traditioner, och hon blev aldrig engagerad i den församlingen. Ett skäl till att många stannade kvar i församlingarna var att de förblev aktiva.

Kristen tro hade stor betydelse för dem som tog del i undersökningen. Det var mer än en informant som talade om *val* då det gällde tron. För andra var tron en *tillit* och en *trygghet*. Dopet var det många informanter som tog sig tid att diskutera, särskilt för eller emot barndopet. Konfirmationen var inte en lika viktig fråga tyckte de flesta. Uppståndelsen var en fråga som intresserade respondenterna men den frågan har inte lika stor betydelse som andra frågor för undersökningen om tillhörighet och tro. Begreppet synd har inte heller så stor betydelse för denna undersökning om tillhörighet. Möjligtvis kan termen *synd* vara exkluderande för dem som tolkar synd på sitt sätt. Likaså kan de som inte tror på uppståndelsen känna sig exkluderade från en gemenskap.

9. Analys

Analysen har inneburit ett induktivt sökande efter kategorier i deltagarnas berättelser. I analysprocessen ingick att söka likheter och olikheter i deltagarnas funderingar kring sina upplevelser och erfarenheter. Under bearbetningsprocessen framträdde allt tydligare mönster i deltagarnas berättelser. Kategorier som fastställt utifrån studiens frågeställningar och frågeområden i intervjuguiden framträdde. Efter att deltagarnas berättelser hade placerats in i de fastställda kategorierna genomfördes en medbedömning där kategorierna också kom att förtydligas. Därefter följde en ny genomgång av samtliga utskrivna intervjuer för att förstå hur kategorierna stämde överens med kodningen av berättelserna.

9:1 Min studie

Min studie har 11 kategorier som indelas i tre rubriker, **församlingens kännetecken (1)**, **existentiella aspekter (2)** och **personliga upplevelser (3)**. Den första rubriken, **församlingens kännetecken**, innehåller fyra olika kategorier, nämligen **församlingsstruktur, social profil/diakoni, geografiskt läge och prästens roll**.

I den andra gruppen (existentiella aspekter) får de **personliga upplevelserna** vara överordnade. Rubriken omfattar de fem kategorierna **gemenskap, språk/kommunikation, familjeanknytning, kultur/tradition och delaktighet**. Rubriken **existentiella aspekter** innehåller två kategorier: **teologi/ritualer** och **kristen tro**

Min studie 2013-14

1. Församlingens kännetecken	2. Existentiella aspekter	3. Personliga upplevelser
församlingsstruktur	kristen tro	gemenskap
social profil/diakoni	teologi/ritualer	språk/kommunikation
geografiskt läge		familjeanknytning
prästens roll		kultur/tradition
		delaktighet

Indelningen i **kännetecken** (1) och **upplevelser** (3) utgår från kvalitetsfaktorer som inverkar på de 12 informanternas val av kyrka. Kolumnen **existentiella aspekter** (2) omfattar faktorer som ligger mitt emellan grupperna 1 (Församlingens kännetecken) och 2 (Personliga upplevelser) eftersom dess två kategorier – kristen tro och teologi/ritualer – speglar en andlig dimension.

Denna studie har baserats på endast 11 frågor om tillhörighet och tro. Män och kvinnor från olika församlingar berättade med utgångspunkt i på förhand uppgjorda frågor om sin upplevelse av de församlingar där de verkade. Många framhöll vikten av gemenskap, särskilt i ett land som inte de var födda i.

I kategorien **personliga upplevelser** (3) kan generellt sägas att flertalet respondenter tyckte att gemenskapen i kyrkan var annorlunda än utanför kyrkan, och detta var för många en viktig anledning till att engagera sig i en viss församling. Språket framhölls också som en faktor: Hur kan människor känna gemenskap om de inte kan förstå vad som sägs i kyrkan? En språklig gemenskap var därför ett skäl till att flera bestämde sig för att gå till en viss församling i Bryssel. En upplevelse av en språklig gemenskap kan – men behöver inte nödvändigtvis – betyda en kyrklig gemenskap.

Språk och kultur är relaterade till varandra, och kulturen angavs också vara viktig för valet av församling. Det finns ett samband mellan hur människor ser på kyrkan och på traditioner, t.ex. hur människor firar högtider som jul eller påsk. Flera respondenter i Bryssel talade om sin uppväxt och hur deras familj hade tagit med dem till kyrkan. Andra informanter hade en känsla av att många människor har en tendens att tillhöra en kyrka för traditionens skull eller för att det är en vana i deras land där de växte upp, vilket också skulle tyda på kulturens och traditionens betydelse. Det kan emellertid noteras att hälften av respondenterna angav att de hade bytt kyrkofamilj, trots att man rent allmänt pekade på traditionens betydelse.

Delaktighet och synonymer för delaktighet kom ofta upp i intervjuerna. En respondent nämnde Thomasmässan som ett utmärkt sätt för församlingen att göra besökarna delaktiga genom medverkan i mässan. En man från en församling ansåg att det var mycket viktigt att ta ansvar och få känna delaktighet. Hans erfarenhet var att ju fortare en människa kommer in i församlingen, bli delaktig och få en uppgift, desto bättre.

I den första gruppen av kategorier, **församlingens kännetecken** (1), står församlingsstruktur överst. Med detta avses bl.a. åldersfördelningen bland medlemmarna i församlingen. Det var framför allt de yngre eller de som nu är i medelåldern som valde en församling där det fanns många unga eller yngre familjer.

Den sociala profilen var en annan kategori i denna grupp som togs upp. Det talades om en *tjänande kyrka*, särskilt i en församling som genomförde projekt att hjälpa utstötta, fattiga, sjuka människor. Det framkom att inom församlingarna hjälpte man varandra om någon behövde hjälp.

Geografiskt läge var en annan kategori i denna grupp. Respondenterna bodde i allmänhet ganska nära sina församlingar. För någon respondent påverkade det faktum att kyrkan kunde nås med kollektiva färdmedel valet av församling.

Prästens roll togs inte upp i särskilt stor utsträckning av respondenterna. Förklaringen kan vara att det inte fanns någon specifik fråga som handlade om prästens roll.

Mittgruppen, de **existentiella** aspekterna (2), omfattar två faktorer, nämligen kristen tro och teologi/ritualer.

Tro, teologi/ritualer representerar en andlig aspekt. Det som framkom i undersökningen var att den andliga dimensionen var mycket betydelsefull för alla utom en respondent.

Dopet borde möjligen ha fått en egen kategori, dels eftersom det var en fråga som väckte många kommentarer, dels eftersom dopet leder till medlemskap i församlingen och därmed handlar om tillhörighet. Dopet ryms emellertid också i kategorien tro. Dopet har för övrigt anknytning till kategorierna gemenskap och delaktighet. I denna undersökning har valet gjorts att redovisa dopet i kategorin teologi/ritualer. Konfirmationen betraktades av respondenterna inte som lika viktig som dopet.

Det var många respondenter som vittnade om en personlig tro på Kristus. Det var en person som inte hade en personlig tro men ville vara med i en församling trots att han tvivlade på det som sades där. Två yngre informanter berättade att de visste att det fanns de i församlingen som inte hade en tro men de ansåg att dessa kunde vara med i gemenskapen ändå.

Begrepp som nämndes i anslutning till tro var ord som tillit, tröst, försäkran och val. Flera informanter menar att det är ett val att tro, även om de inte kan se Gud.

Intervjuerna från Bryssel är en med avseende på antalet respondenter liten undersökning om gemenskap, tillhörighet och tro.

Det finns annan forskning på relaterade frågor, bl.a. av Per Pettersson, vars doktorsavhandling är en omfattande genomgång av liknande frågeställningar. En del av Petterssons doktorsavhandling, särskilt hans kvalitetsfaktorer, har varit en inspirationskälla i min undersökning. I nästa avsnitt presenteras Per Petterssons kvalitetsfaktorer.

9:2 Per Petterssons kvalitetsfaktorer

Per Pettersson har i sin doktorsavhandling "Kvalitet i livslånga tjänsterelationer" tagit upp sociala mekanismer som påverkar människors relation till Svenska kyrkan mot bakgrund av omvandlingen från statskyrka till folkkyrka. Han behandlar tjänsteteoretiska och religionssociologiska aspekter som i viss mån överlappar de frågeställningar som behandlats i Brysselstudien, inte minst de förväntningar som människor kan ha på kyrkan som förmedlare av trygghet, sammanhang och transcendent värden.

En för Brysselundersökningen intressant synpunkt från Petterssons material är förväntningarna på kyrkan som tillhandahållare av *offentlig omsorg som alla har rätt till*⁶².

Per Pettersson presenterar 11 kvalitetsfaktorer⁶³. Pettersson delar in dessa faktorer i två beståndsdelar. Nr 1 är **egenskaper hos kyrkan**, t.ex. *trovärdighet, öppenhet, lättsamhet, sociala kontakter* och *personligt bemötande*. Nr 2 är **individens personliga upplevelser**, närmare bestämt *stillhet, högtidlighet, trygghet* och *känsla av sammanhang*. Pettersson framhåller att det inte finns en klar gräns mellan dessa två beståndsdelar (egenskaper

---

⁶² S. 247. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁶³ S. 354. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

respektive upplevelser). Pettersson presenterar därefter två andra faktorer, *existentiellt tilltal* och *delaktighet*, som han menar ligger mellan **egenskaperna hos kyrkan** och **individens personliga upplevelser**.

(Pettersson 2000)

<p>1. Egenskaper hos kyrkan</p> <p>trovärdighet</p> <p>öppenhet</p> <p>lätsamhet</p> <p>sociala kontakter</p> <p>personligt bemötande</p>	<p>existentiellt tilltal</p> <p>delaktighet</p>	<p>2. Individens personliga upplevelser</p> <p>stillhet</p> <p>högtidlighet</p> <p>trygghet</p> <p>känsla av sammanhang</p>
--	---	--

Per Petterssons indelning i egenskaper och upplevelser omfattar kvalitetsfaktorer som inverkar på hur informanter värderar kyrkans tjänster och relationen till kyrkan⁶⁴. Petterssons intervjuanalys pekar på kyrkans image, som är starkt förknippad med den svenska kulturen och traditionen, där kyrkan uppfattas förmedla trygghet och sammanhang⁶⁵.

Pettersson nämner informantens enskilda upplevelser av förhållandet till kyrkan och till kyrkans tjänster, att den tillför mervärde och att det är en anledning till att de stannar kvar som medlemmar.

I den vänstra kolumnen i Petterssons modell presenteras egenskaper hos kyrkan. (1)

Dessa egenskaper har nog förändrats under senare år, anser Pettersson. Öppenhet, lätsamhet och personligt bemötande är nog mycket annorlunda idag än för ca 50 år sedan, kyrkan är mer öppen än förr och det talas mer om delaktighet och dialog. Attityder till kyrkan har också förändrats och det är sällan det talas om strikt livsföring utan tobak och alkohol.

Verksamheten har utökats med grupper som sorgegrupper, vuxen/barngrupper m.m. Det finns idag fler som arbetar i kyrkan – och fler anställningsformer – än för femtio år sedan, t.ex. församlingsassistenter, fritidsledare, församlingspedagoger m.fl. I bondesamhället manifesterades kyrkan tydligare med kyrkobyggnaden och prästen, menar Pettersson. I dagens samhälle har framförallt prästen och kyrkobyggnaden fått en offentlig roll av ett nytt

⁶⁴ S. 354. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁶⁵ S. 358. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

slag, särskilt vid stora olyckor som t.ex. Estoniakatastrofen och Göteborgsbranden⁶⁶. En del menar att media har övertagit den sociala integrativa funktionen som religionen hade tidigare⁶⁷, skriver Pettersson.

Några av respondenterna i Petterssons undersökning hade kommenterat kyrkans atmosfär som något speciellt. Det kan möjligtvis förklaras som en andlig dimension och som kan ge mening med kyrkobesöket.

Den högra kolumnen i Petterssons modell visar individens personliga upplevelser. Troligtvis har dessa upplevelser av stillhet, högtidlighet och känsla av sammanhang en lika stor betydelse idag som den hade för 50 år sedan, menar Pettersson. Prästen och kyrkobyggnaden har enligt Pettersson centrala funktioner i samband med livsriterna. Dop, konfirmation, bröllop och begravningar har stor betydelse för såväl den enskilde som för familjen. Vissa av Petterssons informanter nämnde kyrkans diakoner, som är anställda särskilt för kyrkans omsorgsfunktion⁶⁸. Annars hade prästen den viktigaste rollen i Petterssons undersökning. Flera av Petterssons informanter nämner rättigheten att få tillgång till de kyrkliga handlingarna/riterna samt frånvaron av skyldigheter. *Så länge det inte ställs några krav är det ingen nackdel att vara medlem i kyrkan*, menade en informant⁶⁹.

Det är en studie från Sverige och från den lutherska kyrkan. Situationen från en församling utanför Sverige kan vara annorlunda men är det inte nödvändigtvis. Dagens religiösa verksamhet härrör sällan från plikt utan betraktas som en fritidssysselsättning⁷⁰. Istället för att tvingas till söndagens gudstjänst väljer vissa människor att besöka ett varuhus eller spela golf.

9:3 Petterssons faktorer och min studie

I Per Petterssons doktorsavhandling tydliggörs sociala mekanismer som sammanhänger med människors relation till Svenska kyrkan. I intervjuundersökningen från kyrkorna i Bryssel, ligger teorin om diakoni som *inkluderande gemenskap* till grund för att studera *tillhörighet*. *Inkluderande gemenskap* kan vara en aspekt av *tillhörighet*. Tillhörighet är kopplat till relationer och gemenskap. Därför kan tro eller tillhörighet vara en motivation att komma till kyrkan. Motivet för att tillhöra kan, enligt Pettersson, vara en försäkring, ungefär som

---

⁶⁶ S. 361. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁶⁷ S. 375. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁶⁸ S. 362. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁶⁹ S. 248. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁷⁰ S. 194. Davie, Grace. Religion in Britain

individens relation till ett försäkringsbolag, *om något skulle hända*⁷¹! Det som kommer fram hos Pettersson och i min undersökning är att tillhörigheten skapar en samhörighet eftersom informanterna kände sig trygga, aldrig ensamma eller rädda. Pettersson saknade mer diakonala exempel i sin undersökning, men det finns undantag, t.ex. då han talar om den sociala roll som kyrkan kan spela, nämligen erbjuda *gemenskap för människor som är ensamma och utslagna*⁷².

*Kyrkans grundtanke handlar om att överföra en relation till det transcendenta, det gudomliga eller det heliga*⁷³ menar Per Pettersson. Den tanken kan även vara bärande i studien från Bryssel eftersom informanterna i Bryssel menade att Kristus finns i kyrkan och därför är det en sakral dimension.

Petterssons undersökning bygger på 29 intervjuer med personer i Sverige som sällan tog del av kyrkans tjänster medan de 12 informanterna i min undersökning var relativt aktiva i sina respektive Bryselförsamlingar. Det skulle troligtvis ha blivit andra svar om Pettersson hade frågat aktiva medlemmar.

På motsvarande sätt skulle situationen vara annorlunda i Bryssel om fler intervjuer hade gjorts med informanter som sällan besökte en församling. Den position som Svenska kyrkan har i egenskap av f.d. statskyrka med många passiva medlemmar återspeglas i Petterssons avhandling. Omständigheterna är annorlunda i Belgien, eftersom det aldrig har funnits en statskyrka.

Min studies syfte är att synliggöra den roll som församlingen spelar för individer i en multikulturell stad som Bryssel, med ambitionen att förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en internationell kontext. Syftet i Petterssons avhandling är att undersöka hur kyrkotillhöriga uppfattar och bedömer sin relation till kyrkan och de kyrkliga tjänster de har tagit del av. De båda studierna liknar varandra genom att tillhörigheten har studerats, mot bakgrund av att denna tillhörighet förmedlar en känsla av sammanhang. I båda undersökningarna berättade informanterna hur de känner sig trygga med kyrkorelationen. Petterssons faktor *delaktighet* placerades mellan personliga upplevelser och egenskaper hos kyrkan. Pettersson skriver att delaktighet och existentiellt tilltal ligger mittemellan dessa båda poler. Å ena sidan ser jag hans poäng med detta synsätt: Det kan finnas skäl att hävda att

---

⁷¹ S. 248. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁷² S. 246. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

⁷³ S. 160. Pettersson, Per. Kvalitet i livslånga tjänsterelationer

existentiellt tilltal ligger mittemellan de båda positionerna. Å andra sidan tycker jag att delaktighet hör mer hemma bland personliga upplevelser. Delaktighet är en aktiv handling från en individ som väljer att göra något, inte ett passivt mottagande. Delaktighet är att medverka och vara medansvarig i ett sammanhang som exempelvis en församling. Jag har därför placerat kategorierna tro, teologi/ritualer under rubriken existentiella aspekter. Dessa kategorier inbegriper något sakralt och heligt.

10. Diskussion

Diskussionen om Brysselundersökningen bygger på tre utgångspunkter. Den första utgångspunkten för denna undersökning är en tillämpning av Grace Davies teori om *tillhörighet* och *tro* samt *ställföreträdande religion* vilka utgör generaliseringar av hur människor kan välja ett passivt respektive ett aktivt kristet förhållningssätt.

Grace Davie talar om olika religiösa värderingar där människor utövar (tillhörighet) och de som är praktiserande kristna (tror). Davie tolkar det som att det sakrala kommer att bestå. Davie har använt begrepp som katedralkristen och frikyrkokristen som kan visa på olika sätt att vara aktiv respektive passiv i kyrkan. Generellt kan en person som är katedralkristen vara en som kommer till en stor kyrka för att vara en i mängden, gärna anonym. Han kan tända ett ljus efter en fin orgelkonsert i kyrkan och vill gärna ha stillhet och ro och han vill inte eller kan inte engagera sig i någon aktivitet i kyrkan. På motsvarande sätt kan en frikyrkokristen vara en person som går in i en aktiv frikyrka och som förväntar sig att alla bör vara engagerade. Det är nog ovanligt att bara vara en i mängden i en frikyrka, särskilt om det är en liten kyrka. Dessa är modeller som är till hjälp att förstå inriktningen av olika personers val av engagemang.

Nutidens människor tvekar att engagera sig, menar Davie, särskilt i en församling, och få är aktiva, vilket resulterar i en uppdelning i en minoritet som är aktiva och en majoritet som är passiva. Grace Davie använder begreppet *ställföreträdande tro*, dvs. att kyrkoledare (samt andra personer) förrättar ritualer å andras vägnar. Uppdelningen resulterar i att det finns människor som deltar och andra som inte deltar.

Den andra utgångspunkten för min undersökning har varit Per Pettersson, som har tillhandahållit en struktur för min undersökning vad gäller människors tillhörighet till kyrkan.

Pettersson forskning och kategorisering inspirerade mig att analysera intervjuerna för att förstå hur de 12 informanterna värderar församlingens gemenskap.

För att få ytterligare en dimension utöver den sociologiska har diakoniteorin om *inkluderande gemenskap* använts som tredje utgångspunkt. Inkluderande gemenskap är grunden i Norska kyrkans diakonplan. Diakoniplanen är ett dokument som uppmantrar församlingar att göra lokala planer för att vidareutveckla diakoni. Diakoni kan styrka samarbetet med övriga samhället, står det i diakoniplanen. Denna plan talar om att församlingen bör vara öppen och inkluderande och delta aktivt med gemenskap och nätverk generellt i samhället. Denna målsättning kanske kan vara aktuellt för församlingarna i Bryssel?

Uppsatsens problemställning var hur **tillhörighet** definieras. Till en början vill jag titta på ordets betydelse och sedan gå igenom informanternas svar.

Ordboken förklarar tillhörighet med att ingå i en viss grupp⁷⁴. I undersökningen från Bryssel betydde tillhörighet att vara med i en församlingsgemenskap. Motivationen till att informanterna kom till sina församlingar var att de ville vara med i en gemenskap där de kunde känna tillhörighet och samtidigt praktisera sin tro. I vissa av dessa församlingar talades informanternas modersmål och i andra fall kunde dessa förstå vad som sades, även om kommunikationen ibland fick ske på andra språk än modersmålet. Vidare hade dessa respondenter en geografisk tillhörighet, någon berättade att det var områdets kyrka. I fråga om familjetillhörigheten framkom att informanterna följde i sina mor- eller farföräldrars, föräldrars eller partners fotspår. Familjeanknytning är för många en av de viktigaste tillhörighetsmarkörerna i det övriga samhället. I något fall upplevdes morföräldrarnas tro och tillhörighet negativt eftersom dessa talade om dödssynder, de dömde andra. För någon annan var det otänkbart att äta frukost innan söndagens mässa eftersom det ansågs som en synd. I Bryssel bodde många informanter utan sin familj och det framkom att de saknade sina nära anhöriga. Detta gällde särskilt för dem som bodde ensamma eller som hade sin familj i andra länder. I samtal med de yngre informanterna var denna uppfattning stark. I flera intervjuer framhölls församlingstillhörigheten där de yngre församlingsmedlemmarna umgicks med varandra medan de informanter som var i medelåldern eller äldre uppskattade att det fanns varierande åldrar i församlingen. I fråga om teologins/ritualernas betydelse för tillhörigheten

---

⁷⁴ Tillhörighet. Nationalencyklopedin 8/5 2014

uppmärksammades liturgin på varierande sätt. Fler än en menade att sättet att fira mässa på i vissa församlingar kändes mer *djupt* än i andra församlingar. Doptillhörighet var ett ämne som diskuterades livligt, framför allt avseende på barn-/vuxendop. En iakttagelse gällde prästens förmåga att skapa tillhörighet eller den roll som prästen hade i de olika församlingarna. Det framkom att prästen fyllde en mindre funktion än andra faktorer när det gällde att skapa tillhörighet. Kyrkbröllop och begravningar tillhör de faktorer som borde placeras i två kategorier, nämligen *teologi/ritualer* och *kulturen/traditionen*. Ritualer präglar bröllop och begravningar, samtidigt som de hör hemma i en tradition och har en koppling till seder och bruk (man vill ha en fin begravning eller ett vackert bröllop). Dessa ritualer eller traditioner ger också en känsla av tillhörighet. Med avseende på kulturtillhörighet kan detta knytas till identitet till ett land eller ett folk, t.ex. Danska statskyrkans lutherska prägel. Kristen trostillhörighet väcker frågan om tvivel och tro på en Gud. Tron var för ganska många av de intervjuade ett val, man valde att tro på något man inte kan se eller bevisa. Delaktig var mycket betydelsefullt, sade informanterna, eftersom de menade att det ger tillhörighet. Respondenternas svar på vad de menar med tro i en församlingskontext var att det hade med förtröstan att göra. En annan förklaring var att informanterna genom tron inte kände sig ensamma, och att det är en styrka att andra tror då de själva inte alltid har en stark tro. Ord som trygghet och tillit var svar som kom fram i min undersökning.

Hur kan denna förståelse överföras till en diakoniteologi som bygger på gemenskap? En diakonal gemenskap är inkluderande. Samhörigheten i församlingen är social men också sakral eftersom Kristus är närvarande. Det innebär medansvar och gemenskap i Kristus. Människor får upprättelse, de får lika värde och blir delaktiga i en gemenskap.

En trosgemenskap är inte en åsiktsgemenskap, hävdade Grenholm. Detta bekräftas i Brysselundersökningen: Tradition, tolkningar och erfarenheter skiljer sig hos de flesta i undersökningen, men ändå hade de liknande syn på tron.

Syftet med undersökningen är att synliggöra församlingens roll för individer i en mångkulturell stad som Bryssel. Av undersökningen framkommer att församlingen utgör en gemenskap. Sättet att bygga gemenskap i en internationell kontext kan förslagsvis bygga på delaktighet. En viktig reflektion är att uppmärksamma vilka faktorer som kan hindra gemenskap. En orsak kan mycket väl vara okunskap och fruktan för det okända. I Bryssel kan faktorer som språk, kultur och tradition hindra gemenskap. Exempel som on inte om

människor inte förstår språket eller om människor upplever stora kulturskillnader kan detta försvåra gemenskapen. Att många flyttar ofta och byter arbete gång på gång kan även utgöra ett hinder för gemenskapsbyggandet.

Diakoni är inte något passivt – men det är däremot tillhörighet. En form av tillhörighet kan vara att en människa är medlem i en församling. I församlingar finns personer som inte tror på Gud men är där ändå. I min undersökning kom det fram att det fanns en informant som inte trodde på Gud men var med i en församling ändå. Präster och pastorer hade svårt att peka ut medlemmar av deras församling som inte var troende. Det fanns dock ett undantag där en informant accepterade att vara med och där församlingens personal hade frågat informanten om det han hade möjlighet att delta i undersökningen. Tanken är att församlingen är en grupp av troende människor, men i ett diakonalt sammanhang är det annorlunda. Diakoni handlar om omsorg och den omsorgen gäller alla, troende som icke-troende. Församlingarna bör integrera nykomlingar och utöva diakoni genom upprättelse av den enskilde. I sammanhang där människor flyttar till ett nytt land blir tillhörigheten eller tron förmodligen mer viktig än i hemlandet. Den inkluderande gemenskapen där alla har lika värde kan vara ett skäl till att människor upplever en speciell atmosfär i församlingarna. Det är ett mål för församlingarna, särskilt i en stad som Bryssel där människor kommer och går och där många språk talas. Inkluderande gemenskap borde vara att *ingå i något* sammanhang men även ha respekt för och närhet till en annan person eller grupp. Ömsesidigheten är grundstenen, annars blir det obalans i gemenskapen. Ge och ta är en mening som återkommer i den norska diakonplanen och *målsättningen är att församlingarna skall var öppna och inkluderande. Församlingarna skall delta aktivt i att stärka gemenskap och nätverk generellt i samhället*⁷⁵.

Några informanter från Bryssel poängterade vikten av att växa i tron tillsammans med andra kristna. Samma tankar delar teologen Cristina Grenholm då hon formulerar sig om gemenskap och kultur där kyrkor är rum för mänskliga växtplatser.

En man i Bryssel talade om att det är olyckligt att välja att stå utanför en gemenskap eftersom det inte finns någon som kan uppmuntra eller ge tillrättavisningar. Han anser att resultatet blir att denna människa inte växer eller blir balanserad och att det är därför kyrkor handlar om gemenskap.

Kulturkristen är troligtvis ett vanligt nordiskt fenomen och författaren Nielsen, som använt begreppet, är från Danmark. Grace Davie menar att människor från Norden har en tendens att

---

⁷⁵ S. 18. Plan for diakoni i Den norske kirke 2008:10

bevara sin kyrkliga tillhörighet mer än människor från andra länder i Europa. Det har aldrig varit aktuellt med någon statskyrka i Belgien även om majoriteten tillhör den katolska kyrkan. Dagens belgare går mer sällan till kyrkan men vardagslivet är präglad av den katolska kyrkans inflytande. Skolorna har ofta en katolsk undervisning och vissa försäkringsbolag har en katolsk huvudman.

Statistiken från Bryssel ger en bild av människor som flyttar in och ut. Enligt FN:s rekommendationer om internationell migration är en individ en *långsiktig invandrare* om hon stannar i sitt destinationsland under en period av 12 månader⁷⁶. Ett år räknas som lång tid och det är säkert en lång tid för de människor som inte får jobb eller inte hittar en gemenskap. Församlingarna i Bryssel ser folk komma och gå, särskilt de många praktikanter och andra inom EU som får jobb bara under 6 månader. En del av dessa försöker få längre projekt. Några hittar en partner och bildar familj och blir kvar i Bryssel. Det är en utmaning för församlingarna att möta dessa människor, unga som äldre.

En förhoppning med undersökningen är att den ska kunna bidra till diskussionen om diakonins roll i dagens samhälle. Jag vill mot den bakgrunden börja med tre frågor som rör tillhörigheten, förståelsen och delaktigheten:

*Hur kan man öka tillhörigheten i en mångkulturell stad som Bryssel där det finns en stor migration?

* Hur kan man öka förståelsen och åstadkomma bättre kommunikation i en stad med många språk?

* Hur kan man bygga inkluderande gemenskap där fler människor blir aktiva och delaktiga?

Diakonalt arbete skulle kunna bedrivas tillsammans med olika församlingar, det vore önskvärt att diskutera inkluderande gemenskap, med särskild inriktning på personer som är utsatta och ensamma i en stor stad som Bryssel.

---

⁷⁶ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Migration/sv

11. Slutsatser

Till församlingarna i Bryssel kommer människor som söker gemenskap. Fler och fler reser, och migrationsmönstret förändras, men behovet av samvaro består. Att vara på resa gör något med oss, det är svårare att finna trygghet och sammanhang. Framför allt att kan det vara svårt att känna sig inkluderad i en gemenskap. *Inkludera* kan tolkas som att låta *ingå i något*, vilket kan förtydligas med att ha respekt för och närhet till en annan person eller grupp. För att kunna reflektera över orden *inkluderande gemenskap* måste man stanna upp och fundera över vad som menas med *gemenskap*. Människor har ibland erfarenheter av att *få vara med i ett sammanhang*. Alla kan uppleva gemenskap med andra människor därför att man har en personlig relation genom släkt eller familjeband. Människor kan också uppleva en gemenskap med andra människor därför att dessa kan identifiera sig med en viss grupp. Individer kan känna sig som arbetare, som belgare, eller kanske som brysselbor utan att ha en personlig relation till *alla* arbetare, belgare eller invånare i Bryssel.

Församlingarna i Bryssel kan erbjuda inkluderande gemenskap. De nordiska forskarna anser att kyrkans styrka är att möta människor på ett mer holistiskt sätt och betonar att kyrkan har ett unikt *know-how i fråga om spiritualitet*⁷⁷. Det är en åsikt som delas av Davie då hon skriver om kyrkans potential, som är att fokusera på det sakrala⁷⁸. Korslien går ett steg vidare än Davie och menar att samhörigheten i Kristus är karaktäristisk för den sakrala gemenskapen. Kan denna förståelse överföras till en diakoniteologi som bygger på gemenskap? Det tror jag eftersom delaktigheten och ömsesidigheten är fundamentet i en god gemenskap, en inkluderande gemenskap. Några anser att alla måste vara öppna och se sina egna fördomar. Det betyder att det inte räcker med att göra små, ytliga förändringar, utan att man måste gå in i en djupare reflektion över vårt sätt att ta hand om varandra. Församlingen behöver förändra sin attityd och sitt arbetssätt samt bli mer välkomnande mot nyfikna och nya kyrkobesökare.

Målsättningen med inkluderande gemenskap enligt diakoniplanen från den Norska kyrkan är att församlingarna deltar aktivt med att stärka gemenskap och nätverk generellt i samhället. Det kan vara en målsättning för församlingarna i Bryssel att i enlighet med den norska

---

⁷⁷ S. 227. Pessi, A, Angell, O, Pettersson, P. Nordic Majority Churches as Agents in the Welfare State: Critical Voices and/or Complementary Providers?

⁷⁸ S. 110. Davie, Grace. Religion in Britain

diakoniplanen förstå på vilket sätt gemenskap kan byggas i en mångkulturell stad, i samarbete mellan olika nätverk som t.ex. andra kyrkor i Bryssel.

Det är gemenskapen som utgör grunden för diakonin, poängterar Øyvind Foss⁷⁹.

Diskussionen om diakonins roll skulle kunna sammanfattas med den vision som den norska Sjømannskirken har formulerat. De anser att alla människor har ett oändligt värde, de tror på tillhörighet och trygghet, de vill vara brobyggare, visa gästvänlighet och vara uppsökande. Samma kyrka har visioner som vill ge människor mod till tro och hopp och engagemang⁸⁰.

Ett av resultaten i min undersökning från Bryssel kan sammanfattas som att gemenskapen i församlingen är annorlunda än gemenskapen utanför församlingen. Skälet är att den kristna tron finns i församlingen och den ger en djupare dimension till gemenskapen. Tankarna från respondenterna i Bryssel var att församlingen är en gemenskap av troende som förhoppningsvis känner en tillhörighet. Det var några bland de som intervjuades som tyckte att alla människor borde vara välkomna även om de inte bekänner sig som kristna. Andra informanter hade åsikten att det måste existera en gemensam värdegrund nämligen tron på Kristus, dopet som en nödvändig handling och tron på uppståndelsen. Någon menade att *annars blir gemenskapen bara social*.

Undersökningens problemställningar berör tillhörighet och tro i församlingar. Informanterna reflekterade över temat för undersökningen om tillhörighet och tro. Tillhörighet var inte en fråga i sig medan det fanns en fråga om hur informanterna ser på tron. Däremot utgick frågorna om tillhörighet från frågeställningarna, när och varför informanterna kom till församlingen och om informanterna hade gått till en annan församling tidigare. Vidare blev det två följdfrågor om gemenskap nämligen om de ansåg kyrkan vara en gemenskap och om gemenskapen var annorlunda i än utanför kyrkan. Responsen var att församlingen är en andlig gemenskap.

Respondenterna motiverade sitt val av kyrka med formuleringar som hade med delaktighet att göra, d.v.s. de fick ta ansvar eller ta beslut som gjorde att de kände sig inkluderade. Ett konkret exempel var att delta i gudstjänster som St. Thomasmässan eller sjunga med i kör.

---

⁷⁹ S. 171. Foss, Øyvind. Kirkens diakoni

⁸⁰ <http://sjomannskirken.no/om/verdier-og-visjon/>

Angående familjeanknytningen visade det sig att respondenterna hade varierande svar, många hade bytt församling när de blev vuxna, en baptist hade blivit anglikan, en från frikyrkan hade blivit lutheran, katoliker konverterade till den ortodoxa kyrkan o.s.v. Församlingsstrukturen berörde åldern på medlemmarna. De aktiviteter som erbjöds barn var attraktivt under några år då barnen var små men trots detta fortsatte respondenterna att vara aktiva med någon annan uppgift. Det var ett återkommande svar **att när de fick något att göra, så var sannolikheten stor att informanterna stannade kvar i församlingarna. Det är en upptäckt som församlingarna i Bryssel bör reflektera över, närmare bestämt, ge ansvar och uppgifter till medlemmarna så dessa känner sig delaktiga i verksamheten. Denna förståelse kan överföras till en diakoniteologi som bygger på gemenskap. Med andra ord, människor vill vara del i en gemenskap som bygger på ömsesidighet och delaktighet.** En fortsättning till en diskussion om diakoni är kommunikationen mellan människor och Gud. Det faktum att det är lättare att be på sitt modersmål togs upp av flera respondenter. Trosaspekten i församlingarna hade flera informanter åsikter om, nämligen att de kände en styrka från andra troende som stöttade dem då de tvivlade. Tro är ett val och ibland en övertygelse eller en försäkran menade respondenterna i Bryssel. Tron gjorde en informant levande och hennes tomhet inombords försvann. Hon kände sig inte rädd för att bli gammal eller att dö. Hon kände sig aldrig ensam. Trygghet, samhörighet, upprättelse, tillrättavisning, tillhörighet och familjekänsla – det är vad församlingens gemenskap handlar om i Bryssel.

Alla är på resa genom livet. På resor kan ingen släpa på tunga fåtöljer, det hindrar oss i vår resa. Man kan längta tillbaka till den stabila insuttna fåtöljen. **Kristen tro är något vi får bära med oss och låta oss bäras av**⁸¹ Den är flyttbar och tar ny gestalt. Det är vad inkluderande gemenskap borde vara – något flyttbart som kan ta ny gestalt – i Bryssel och övriga världen.

---

⁸¹ S. 12. Grenholm, Cristina. Levande teologi

Litteraturförteckning

- Aadland, Einar (2009): *Kan institusjoner elske?* Akribe AS. Oslo
- Ahlin, Lars. *Pilgrim, turist eller flykting?* (2005): En studie av individuell religiös rörlighet i senmoderniteten. Östlings Bokförlag Symposion AB. Höör
- Allwood, Jens (1985): *Tvärkulturell kommunikation*. Papers in Anthropological Linguistics 12, University of Göteborg, Dept of Linguistics
- Ammerman, Nancy T. (2007): *Everyday Religion: Observing Modern Religious Lives*. Oxford University Press
- Botvar, Pål Ketil (2001): *Tro uten tilhørighet, tilhørighet uten tro*, i Winsnes, Ole Gunnar (red.) *Tallenens tale 2000*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim
- Davie, Grace (1994): *Religion in Britain since 1945*. Blackwell Publishing. Oxford
- Davie, Grace (2007): *Vicarious Religion: A Methodological Challenge*, i Ammerman, Nancy T.: *Everyday Religion: Observing Modern Religious Lives*. Oxford University Press
- Eurodiaconia (2007): *Att vara och att göra diakoni. Diakonia och kyrkorna*. Översättning av ”*To Be and To Do. Diakonia and the Churches*”. En rapport från Eurodiaconias teologiska arbetsgrupp. Översatt av Svenska kyrkan
- Foss, Øyvind (1992): *Kirkens diakoni i bibelteologisk, historisk og etisk belysning*. Aarhus University Press. Århus
- Grenholm, Cristina (2010): *Levande teologi*. Verbum Förlag AB. Stockholm
- Gür, Thomas (2013): *Kalkyler utan värde*. Axess 2, 2013
- Hammar, K.G. (1997): *Samtal om Gud*. Herdabrev. Arcus förlag. Lund
- Jeppsson Grassman, E. & Taghizadeh Larsson, A. (2012): *Som ett andra hem? Utlandskyrkan i en tid av globalisering och äldremigration*. Skrifter från N I S A L - National Institute for the Study of Ageing and Later Life Nr 8. Norrköping: Linköpings universitet
- Johannessen, Asbjørn – Tuft, Per Arne – Christoffersen, Line. (2010): *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag AS. Oslo

- Johannessen, Kai Ingolf– Jordheim, Kari – Korslien Karsrud, Kari (red.) (2009): *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim
- Jordheim, Kari (2009): *Plan for diakoni i Den norske kirke – en presentasjon*, i Johannessen, Kai Ingolf– Jordheim, Kari – Korslien Karsrud, Kari (red.) (2009): *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim
- Korslien Karsrud, Kari (2009): *Anerkjennelsens plass i diakonien*, i Johannessen, Kai Ingolf– Jordheim, Kari – Korslien Karsrud, Kari (red.) (2009): *Diakoni – en kritisk lesebok*. Tapir Akademisk Forlag. Trondheim
- Kirkerådet (2008) Plan for diakoni i Den norske kirke*
- Lutherska världsförbundet (2004): *Mission i kontext, förvandling, försoning, upprättelse*.
<http://www.svenskakyrkan.se>
- Nielsen, Rita (2010): *At være sig selv-at blive sig selv*. Den åndelige dimension hos døende mennesker. Unitas Forlag. Frederiksberg
- Patte, Daniel (red.) (2010): *The Cambridge Dictionary of Christianity*. Cambridge University Press. New York
- Pessi, A. – Angell, O. – Pettersson, P. (2009): *Nordic Majority Churches as Agents in the Welfare State: Critical Voices and/or Complementary Providers?* Temenos Nordic Journal of Comparative Religion. Vol 45, No 2 2009
- Pettersson, Per (2000): *Kvalitet i livslånga tjänsterelationer*. Verbum Förlag, Stockholm
- Service Public Federal Justice (2005): *Législation relative aux cultes en Belgique*.
- Sjöström, Lena (red.) (2008): *Som hemma fast utomlands – om Svenska kyrkan i utlandet*
 artikelnummer: 2407001 produktion och tryck: Intellecta, 2008 – 23709

Internetkällor

<http://www.lesoir.be/413930/article/actualite/belgique/2014-01-29/1195122-etrangers-vivent-en-belgique-un-record>

<http://www.migrationsinfo.se/migration/eu/>

<http://www.state.gov/documents/organization/193001.pdf> International Religious Freedom Report for 2011

<http://www.uppsatsguiden.se>

<http://www.svenskakyrkan.se>

<http://www.svenskakyrkan.se> Mission i kontext, förvandling, försoning, upprättelse.

<http://www.crs.uu.se/Forskning/impactofreligion/om-impact--programmet/>

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:Migration/sv

http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/belgium/index_sv.htm

<http://sjomannskirken.no/media/308641/verdidokument.pdf>

http://www.kirken.no/views/produkt.cfm?b_id=524507

<http://www.ne.se>, Nationalencyklopedin

Brev från Nina Galle (nina.galle@just.fgov.be)

Bilaga1

Under questions on belonging and believing

Concerning belonging

1. How long have you been coming to this church?
2. Why did you decide to come to this church?
3. Did you go to any church before you came here?
4. What does baptism and confirmation mean to you?
5. Do you consider church as a fellowship?
6. In which way does the churches fellowship differ from other fellowships in your environment?

Concerning believing

1. Would you say you believe in a *higher power*?
2. Can you describe this as a God?
3. What does *believe* mean for you?
4. The term *sin*, what does that mean to you?
5. What do you think of the *resurrection*?

Bilaga 2

Inquiry of participation in a research project

”Believing without belonging contra belonging without believing”

Background and goal

This research is part of a Master’s Degree theses in Diakonia and Social Practice at Diakonhjemmet University College in Oslo, Norway. The purpose of the project is to understand diaconal practice on how to build inclusive fellowship. This research would seek to deal with the perception of the role of religion in an international city like Brussels.

The choice of the participants

A qualitative research of the approach of different nationalities on believing and belonging with 12 interviews in 6 various groups, 2 persons in each group, who live in Brussels. A letter will be sent to each church with a request to the priest/pastor, to ask two people in his/her church to participate.

Classification:

1. an Anglican church
2. a Multicultural group
3. a Lutheran Church
4. an Orthodox Church
5. a Catholic Church, French speaking
6. a Reformed Church, Dutch speaking

What does the participation in this study imply?

There will be two questions asked,

What do you mean by faith in a church context?

How can one define belonging in a church?

The data collection will be made by tape recording of each person with a code which is separated from the name for the sake of secrecy. All information is to be treated in confidence. The interviews will start in October or November 2013 and end in May 2014. When the project is completed, in May 2014, the data material will be made anonymous. No individuals will be recognized in my master thesis.

Voluntarily participation

Taking part is something that the participant choose to do and they can can resign at any time. Every information about the participants will remain anonymous. No individuals will be recognized in my master thesis.

If you like to know more, please contact, me or my supervisor Annette Leis-Peters.

Siw Ölmelid

+32 0)478 55 7584

olmelid@hotmail.com

Annette Leis-Peters

+47 22 45 19 27

annette.leispeters@diakonhjemmet.no

This research is registred at NSD, Norwegian Social Science Data Services.

I have decided to participate in this study.

I have received information about this study and I am willing to participate.

Signature, date